

HÖGSKOLAN VÄST

Institutionen för Individ och Samhälle
Socialpedagogiska programmet
SP 08, Campus

Tre vanliga grabbar

– En studie om platsens betydelse för delaktighet och identitet

Three ordinary guys

- A study about places relationship to participation and identity

Författare: Ludvig Norlander

Examensarbete i Socialt arbete, 15 hp
Handledare: Martin Molin
Vårterminen 2011

Förord

Detta uppsatsskrivande har varit en resa, inte bara genom vetenskapsteorier och begreppsanalyser, utan även en ”studieresa” genom fantastiska ögonblick från det vanliga livet. Resans sista kapitel är långt ifrån skrivet och där ute pågår livet för fullt. Det finns inga bra beskrivningar för denna fantastiska resa och heller inte ord för hur jag kan visa min uppskattning till de personer som gjort den möjlig. För det första. Ett stort tack till Martin Molin för ett gott handledarskap. Utan ditt engagemang, både före och under handledningstiden, hade aldrig detta blivit någonting. För det andra skulle jag även vilja tacka Bibbi Ringsby Jansson för boktips och inspiration. För det tredje. Till min syster. ”I vår förening får alla vara med”. Du inspirerade mig att skriva denna uppsats.

Tobbe, Viktor och Jonas: Det finns inte några bra beskrivningar för hur jag kan tacka er! Ni visar genom era berättelser både mod, men framförallt att ni vågar vara er själva! Denna uppsats tillägnas er.

Till grabbarna!

*I won't say your name
But you know who you are
I'll never be the same again now - no way
I just want to say
Thank you for playing the way you play
(Alvarez, Raitt, Stewart)*

Trollhättan september 2011
Ludvig Norlander

SAMMANFATTNING

Titel:	Tre vanliga grabbar – en studie om platsens betydelse för delaktighet och identitet
Författare	Ludvig Norlander
Nivå	Kandidatexamen 15 hp
Ämne	Socialt arbete
Program	Socialpedagogiska programmet, 180 hp Högskolan Väst
Termin	Vårterminen 2011
Handledare	Martin Molin

Syftet med studien är att beskriva och analysera platsens betydelse för unga personer med funktionshinder. Studiens centrala frågeställningar utgår från vilka platser ungdomarna besöker och vad som karaktäriserar dem, men även om varför platserna besöks och vilken betydelse detta har för delaktighet och identitet. Studiens centrala begrepp är plats/rum, delaktighet och identitet. Kunskapsöversikten görs med utgångspunkt i de centrala begreppen. Insamlandet av det empiriska materialet har inspirerats av den etnografiska metodologin och omfattar sju observationstillfällen och sex intervjuer.

Resultatet visar att grabbarna i huvudsak besöker två olika platser. Det handlar om den offentliga och icke-offentliga platsen. Den offentliga platsen kan beskrivas utifrån att den är till för vem som helst, medan den icke-offentliga platsen är till för personer med funktionshinder. Grabbarna synliggör i högre utsträckning delaktighet gentemot den offentliga platsen vilket kan erbjuda både aktiviteter, gemenskap och trivsel. Både platserna möjliggör däremot delaktighet, men är beroende av andra faktorer, vilket handlar om platsens aktiviteter och besökare. Den enskilda platsen synliggör heller inte ett identitetskap utan handlar snarare om interaktionen mellan individen och omgivningen. Delaktighet synliggör nödvändigtvis inte den egna identiteten. I det avslutande avsnittet belyses betydelsen utifrån ett verksamhetsperspektiv. För det första synliggörs den offentliga platsens potential och begränsningar för delaktighet och identitetskapande processer. För det andra diskuteras framtida planering och genomförande av det socialpedagogiska arbetet på individ och samhällsnivå.

Sökord: Plats, rum delaktighet, identitet, funktionshinder, socialpedagogik

ABSTRACT

Title:	Three ordinary guys - A study about places relationship to participation and identity
Author	Ludvig Norlander
Level	Bachelor's degree 15 hp
Topic	Social work
Program	Programme in social pedagogy, 180 HE University West
Semester	spring 2011
Mentor	Martin Molin

The purpose of this study is to describe and analyze the places importance for young people with disabilities. The study's central questions are what type of places they visit and what characterizes them. It is also about answering the questions why the places are visited and what meaning this has for participation and identity. The study's central concept is room/place, participation and identity. Knowledge review will be based on the key concepts. The collection of the empirical material has been inspired by the ethnographic methodology, which in this study included seven observation sessions and six interviews.

The result shows that the boys mainly visited two different places. This is about the public and non-public places. Public places can be described as a place for everyone and the non-public only for people with disabilities. The boys show more participation towards public places which can provide activities, fellowship and well-being. Both places can offer participation, but are dependent on other factors, which in this case is about activities and visitors. None of the places shows identity, but rather the interaction between the individual and the environment. Participation doesn't necessarily show the personal identity. In the last chapter the importance is highlighted through a perspective of social work activity. First and foremost the public places potential is highlighted and it's limitations for participation and the identity process. Secondly, it is also a discussion about future planning in daily socialpedagogic practice, both on an individual and society level.

Keywords: Place, room, identity, participation, disabilities, socialpedagogic

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	1
PROLOG	2
INLEDNING	3
BAKGRUND	4
Intresseorganisationerna	4
Delaktighet och integritet inom svensk socialpolitik	5
Platsens betydelse för delaktighet och identitet	6
Problemområde, syfte och frågeställningar	7
Perspektivval och avgränsning	8
METOD	10
Den kvalitativa forskningsmetoden	10
Etnografi och den deltagande observationen	10
Den kvalitativa forskningsintervjun	11
Att närma sig fältet – urval och genomförande	14
Fältanteckningar	15
Intervjuerna	15
Bearbetning och analys	16
Generaliserbarhet, reliabilitet och validitet	16
Forskningsetiska frågor	17
KUNSKAPSLÄGE	19
Rummet och den specifika platsen som begrepp	19
Platsens betydelse	20
Frizoner och normzoner i relation till identitetskapande	21
Integritet i förhållande till fri- och normzoner	22
Det mångfasetterade delaktighetsbegreppet	22
Tillhörighet och identitet	23
STORSTADION OCH LOKALEN	25
STORSTADION	25
Storstadion – En plats för alla	26
Sportfanatiker eller passiv mingelgäst	27
Sport, trivsel och att träffa nya människor	27
LOKALEN	29
Lokalen – en plats för vissa	29
Pingisspelande och tv – tittande	30
PLATSEN, BESÖKARNA OCH AKTIVITETERNA	31
Storstadion och Lokalen i relation till delaktighet och identitet	31
TID – INTRESSE – MEDVETENHET – GEMENSKAP	34
Tid och förändring	34
Passion och engagemang	35
Frihet och medvetenheten	36
Gemenskap och tillhörighet	37
Bortamatchen	38
KONKLUSION OCH DISKUSSION	40
Slutsatser	40
Behovet av offentliga rum och den praktiska betydelsen	42
EPILOG	44
REFERENSER	45
Bilaga 1 Informationsbrev	47
Bilaga 2 Halvstrukturerad intervjuguide	48

PROLOG

Inne på Storstadion har gänget redan satt sin prägel och med stolthet och passion försöker de hjälpa fram sitt älskade BK Söderläge. Flaggorna vajar, trummorna mullrar och hela gänget hetsas av hejarklacksledaren till att sjunga sånger och hejarramsor. Det går inte ta miste på att det är match ikväll och hemmalaget behöver allt stöd.

Det är inte en tillfällighet att jag småspringer för att hinna i tid. Antar att det är tidens tempo att ständigt vara på språng. Detta skulle ju tyda på att jag är helt normal. Å andra sidan, vem är normal? Kaffet får dessvärre vänta tills den första perioden är slut. Jag hade verkligen behövt en kopp kaffe just nu.

Som vanligt lever hemmalaget på ruinens brant. Det verkar, ironiskt nog, även detta vara helt normalt. Idrotten kan verkligen vara hård ibland. Några lag vinner, några måste kvala för att hänga kvar, medan andra exkluderas från den högre serien. Jag ansluter mig till gänget som med fokuserade blickar och glädje följer matchen. Ingen verkar lägga märke till att jag dyker upp. Plötsligt har någon fått syn på mig och Viktor skriker:

- Här kommer han, mannen, myten, legenden!

I samma ögonblick får jag en dunk i ryggen av Jonas som nästintill gör att jag tappar balansen. Det var tur att man inte hade kaffe med sig! Även Tobbe nickar igenkännande. Precis som alla andra rättar jag in mig i leden och följer matchen tillsammans med gänget och grabbarna.

(Fältanteckningar, säsongen 2010 – 2011)

Den här uppsatsen handlar om tre unga grabbar. Precis som alla andra besöker Tobbe, Viktor och Jonas Storstadion några gånger i veckan för att titta på sport, ”tjöta” och umgås. En av grabbarna kommer alltid ett par timmar före matchstart för att träffa kompisar och ladda inför dagens drabbning. Alla besökare pratar om matchen och ingen tycks ägna någon större uppmärksamhet åt grabbarna och förmodligen inte heller fundera på vad Tobbe, Jonas och Viktor kan ha gemensamt utöver besöket på Storstadion. I detta sammanhang är de precis som alla andra.

Beskrivningen av platsen, gänget och grabbarna illustrerar vad denna studie handlar om. Grabbarna verkar trivas i sammanhanget, men vad är det som gör att besöken på Storstadion, en tillsynes vanlig och rätt så trist sporthall, gör att Tobbe, Jonas och Viktor kan uppleva känslan av tillhörighet, samtidigt som den säger någonting om vem man är i relation till sin omgivning?

INLEDNING

Under flera år har jag arbetat på olika positioner inom den kommunala omsorgsverksamheten med funktionshindrade. Detta började med att jag fick uppdrag som ledsagare, vilket senare handlade om att arbeta inom boendestöd och korttidstillsyn. Intresset för att arbeta inom omsorgsverksamheten ledde sedermera till att jag utbildade mig till lärare, med särskilt intresse för specialpedagogik. Därefter kompletterade jag min utbildning med kurser inom socialt arbete och socialpedagogik. Utbildningen ledde sedermera till att jag fick tjänst som pedagog på ett LSS – boende.

Jag förstod tidigt att olika intresseorganisationer har en framträdande roll när det gäller att skapa goda förutsättningar för personer med funktionshinder och deras fritid. Det handlar exempelvis om att arrangera olika aktiviteter, kulturevenemang, men även att hålla med lokaler i avsikt att möjliggöra för kontakter med andra ungdomar med funktionshinder. I likhet med kommunala omsorgen har intresseorganisationerna präglats av ett aktivt deltagande av både anhöriga och personal. Utifrån mina tidigare erfarenheter har jag levt med en föreställning att de flesta ungdomar inom omsorgen var aktiva inom olika typer av intresseföreningar. I ett visst avseende har också denna föreställning präglat min yrkesprofession.

Mina tidigare föreställningar kom att påverkas på ett avgörande sätt i samband med ett möte på en offentlig idrottsplats, där jag delade bänkrad med en ung man som jag tidigare träffat inom omsorgens verksamheter. Det blev uppenbart att vi hade ett gemensamt intresse då vi omgående började diskutera den aktuella matchen och andra samtalsämnen. Han berättade också att hans pappa ville att han hellre skulle åka till ortens lokala handikappförening eller som han uttryckte det: ”än att springa runt på olika idrotsevenemang”. Han ville förmodligen, i likhet med andra pappor, ha kontroll på var han befann sig under kvällarna. Det var tillsynes ett vardagligt möte, men kom att få stor betydelse i mina funderingar kring unga individers val av platser och sociala sammanhang för sin fritid. När jag började fundera på ämnesval för en uppsats blev mötet med den unge mannen en av utgångspunkterna då det handlade om att betydelsen för unga med funktionshinder att besöka offentliga platser. Någoting som jag och säkerligen andra människor ser som helt naturligt. Kunde det vara så att de upplevde både delaktighet och gemenskap i dessa sammanhang, kanske var det också någoting som var viktigt för dem? Kunde det även vara så att ungdomarnas syn på sig själva också har betydelse för min egen profession? Detta blev alltså upprinnelsen till att jag ville veta mer om hur några unga funktionshindrade ser på sin tillvaro i allmänhet och sin fritid i synnerhet.

BAKGRUND

I detta avsnitt belyses intresseorganisationerna i relation till begreppen nyinstitutionell teori och social konstruktivism. Därefter introduceras begreppen delaktighet, identitet, integritet och plats. Sist presenteras studiens syfte och frågeställningar. Avsnittet avslutas med en diskussion kring studiens avgränsningar och perspektivval.

Intresseorganisationerna

Intresseorganisationernas möjligheter och legitimitet kan belysas utifrån olika infallsvinklar. Med fokus på den enskilda individen kan detta handla om att skapa goda förutsättningar för fritidssysselsättningar med avsikt att skapa gemenskap. En annan infallsvinkel handlar om att organisationerna genom ett aktivt engagemang kan ställa krav på förändring och synliggöra funktionshindrades rätt i samhället. I följande avsnitt förs ett resonemang kring intresseorganisationerna utifrån några aspekter av nyinstitutionell teori och socialkonstruktionism.

Intresseorganisationernas synliggörande av målgruppen funktionshindrade kan ses som en del i att legitimera intresseorganisationernas existens. Frågor som rör den enskilda organisationens utkomst kan då beskrivas utifrån nyinstitutionell teori. Grape m.fl. (2006) framhåller att föreningar utifrån ett socialt sammanhang omgärdas av formella och informella regler om vad som är godtagbara handlingssätt för deras legitimitet. Reglerna kan ses som grundläggande som får följderna på organisationens struktur där de utifrån ett omvärldsperspektiv finns olika förväntningar av både politiker, allmänna opinionsströmningar och lagstiftare. I detta fall skulle det kunna handla om att intresseorganisationerna förväntas skapa olika aktiviteter för personer med funktionshinder eller att utifrån ett politiskt engagemang kräva deras rättigheter i samhället. Det blir också viktigt för intresseorganisationen att deras verksamhet överrensstämmer med omgivningens institutionella krav. Med stöd av Meyer och Rowan, (1977) skulle den nyinstitutionella teorin kunna förklara att intresseorganisationer som inte uppfyller omgivningens förväntningar kan få legitimitetsproblem eftersom avvikelser skulle skapa både osäkerhet och vilka verksamheter som man förväntas ha.

I ett annat avseende skulle intresseorganisationernas legitimitet kunna ses utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv och begreppet funktionshinder. Med hjälp av Hacking (1999) beskrivningar kring socialkonstruktionism skulle begreppet funktionshinder kunna förstås med utgångspunkt i verkligheten och hur den skapas. Författaren menar att ett socialkonstruktionistiskt förhållningssätt hävdar att verkligheten eller aspekter av verkligheten är socialt

konstruerade utifrån att de är produkter av till exempel historiska händelser, sociala krafter och ideologi. Utifrån ett kritiskt socialkonstruktionistiskt perspektiv skulle därför funktionshinderbegreppet kunna ifrågasättas utifrån dess existens i relation till verkligheten. Hacking (a.a.) ger en beskrivning av socialkonstruktionism i samband med diskussionen kring genus. Här hänvisar författaren till De Beauvoir (1949) som menade att man inte föds till kvinna eller man utan att man blir det. Detta skulle kunna relateras till funktionshinderbegreppet där funktionshinder kan ses som en social konstruktion, alltså inte oberoende av omgivningen och miljön (Hallerstedt, 2006 m.fl.).

Med stöd av ovanstående resonemang skulle detta tyda på att intresseorganisationerna framhåller betydelse av funktionshinderbegreppet därför att de på detta sätt legitimerar sin verksamhet. Alltså är samhällets kategorisering att vissa tillhör gruppen funktionshindrade högst levande och betydelsefull för hur olika aktörer planerar sin verksamhet med funktionshindrade i blickfånget.

Delaktighet och integritet inom svensk socialpolitik

Mötet med den unga mannen, som jag skriver om i inledningen, skulle kunna beskrivas utifrån begreppen delaktighet, integritet och identitet. Inledningsvis skulle det kunna vara så att mannen uppenbarligen ville vara delaktig i ett annat sammanhang än den lokala handikappföröreningen. Delaktigheten i relation till platsen skulle kunna vara ett exempel på identitetskap och säga någonting om mannen i relation till den kontext han befann sig. I detta fall skulle det till exempel kunna handla om att vara supporter till ett lag, eller att vara ett troget fan. Slutligen skulle skälet att besöka platsen också kunna vara ett uttryck för integritet gentemot vuxenvärlden.

Inom den svenska socialpolitiken är inte delaktighet och integritet nya begrepp. Bland annat menar Ineland m.fl. (2009) att begreppet vuxit fram under den senare delen av 1980 – talet, där ambitionen tidigare varit att målgruppen funktionshindrade skulle få tillgång till ett normalt liv. Utifrån ett historiskt perspektiv har det tidigare handlat om att skapa en normal livssituation som liknande andra. Handikapputredningen (Ineland m.fl. 2009) som tillkom 1989 kom att få stor betydelse för den politiska ambitionen kring personer med funktionshinder. Utredningen låg också till grund för lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) som antogs av riksdagen 1993. Denna lag präglades av den internationella politiken där bland annat FN:s standardregler synliggjordes. Dokumentet syftar för övrigt till att tillförsäkra människor med funktionshinder delaktighet. Principerna i FN:s standardregler bygger ock-

så på att varje individ har lika värde. Detta ska ligga till grund för samhällsplaneringen, vilket i sin tur ska ge varje individ lika möjlighet att leva som andra. Enligt Ineland m.fl. (2009) har normalisering och integrering ersatts med nya begrepp där delaktighet, tillgänglighet och inkludering tydligare framhålls. I LSS framhålls också att den enskildes integritet alltid måste respekteras i alla situationer. Lagen innehåller också ett erkännande av personens rätt att själv välja värderingar och utifrån dessa leva sitt liv. Slutligen framhåller lagen också främjandet av full delaktighet i samhällslivet (Ineland m.fl 2009).

Platsens betydelse för delaktighet och identitet

Inom den svenska funktionshinderforskningen har begreppen delaktighet och identitet framhållits. Utifrån olika perspektiv framstår också platsen som central i några av dessa beskrivningar. Molin (2004) redogör för hur delaktighet kommer till uttryck i särskolan där författaren menar att delaktighet i ett avseende kan härledas till frågor om tillhörighet och identitet. Det handlar bland annat om att upplevelsen av delaktig också säger något om vem man är i samspelet med sin omgivning. I detta fall utgör särskolan platsen för dessa frågor. Begreppet belyses även av Ringsby Jansson (2002, jfr även Lieberg, 1992 och Andersson, 2002). Författaren framhåller bland annat platsen i relation till begreppen normzoner och frizoner. Frizoner beskrivs som platser där det handlar om att skaffa sig kollektiva erfarenheter utanför regler och kontroll som gäller inom så kallade normzoner, vilket till exempel kan handla om skolan eller fritiden. Enligt Ringsby Jansson (a.a.) är vardagslivet för människor med utvecklingsstörning knuten till en särskild social och rumslig kontext, där de i högre grad än andra är hänvisade till normzoner. Karaktäristiskt för dessa platser är också att de domineras av personal eller andras normer och regler för vad som är lämpligt och normalt uppträdande. Frizonsbegreppet kan också härledas till individers möjligheter till integritet. Detta är också någonting som beskrivs utifrån LSS där det framhålls att den enskildes integritet måste respekteras i alla situationer, oberoende av den enskildes förmåga och hjälpbehov. I relation till begreppet identitet handlar det om att ha inflytande över sitt liv och sin vardag vilket är viktigt för både självkänslan och upplevelsen av personlig integritet.

Det framkommer i avsnittet om den nyinstitutionella teorin att intresseorganisationernas legitimitet kan ses utifrån perspektivet på socialkonstruktionism. Bland annat så framträder intresseorganisationer utifrån specifika målgrupper där avvikelser från omgivningens förväntningar också skapar legitimitetsproblem. Till exempel skulle detta kunna handla om att skapa aktiviteter för personer med funktionshinder, men där inte detta görs. Detta skulle i sin tur innebära att intresseorganisationerna inte kan frångå sociala kategoriseringar. Ett avståndsta-

gande gentemot gruppen skulle troligtvis också innebära att verksamheten inte skulle existera. Det framkommer emellanåt att kategoriseringar av människor också kan leda till stigmatiseringar och att inte få vara delaktig (jfr Hacking, 1999, Hallerstedt 2006). Det är intressant att fundera över vad ett utanförskap egentligen innefattar. Det skulle kunna innebära att enskilda individer inte kan eller får vara delaktiga i vissa sammanhang, men det skulle även kunna beskrivas utifrån ett delaktighetsperspektiv utifrån ett strukturellt och samhälleligt perspektiv. Detta skulle kunna innebära att det inte är den enskilde individens svårigheter som är de centrala utan snarare beror på omgivningsfaktorer. Detta skulle också kunna beskrivas i ljuset av att identitet inte endast handlar om den enskilda individen utan i relation med omgivningen. I detta fall skulle platsens betydelse kunna beskrivas och ses som en omgivningsfaktor som påverkar den enskilde individens delaktighet.

Problemområde, syfte och frågeställningar

Uppsatsen handlar om unga personer som har eller har haft insatser inom LSS. Lagen är en rättighetslag som ska garantera personer med funktionshinder goda levnadsvillkor där målet är att den enskilde får möjlighet att leva som andra. Lagen synliggör också att verksamheterna skall vara grundade på respekt för den enskildes delaktighet och integritet. Det kan till exempel handla om att bli beviljad bostad med särskild service där också fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter ingår. Utifrån egna erfarenheter har fritiden för personer med insatser inom LSS varit förenad med aktiviteter som skett inom ramen för samhällets olika intresseorganisationer. Aktiviteterna inom intresseorganisationerna är oftast förenade med ett vuxeninflytande, både i form av närvarande föräldrar, men även personal från den enskilda organisationen och professionell personal. Lagstiftningen föreskriver även att personer med funktionshinder ska ha möjlighet att välja värderingar och utifrån dessa leva sitt liv i sin förlängning skapa sig en identitet. Det är intressant att fundera över i vilken utsträckning detta är möjligt på platser som i hög utsträckning baseras på närvaro av både personal eller anhöriga. Utifrån lagstiftningen finns det uppenbart ett intresse att undersöka vilka möjligheter det finns för den enskilda individen. Utgångspunkten i uppsatsen sker mot bakgrund av den kommunala omsorgsverksamheten och olika intresseorganisationers verksamheter. Min personliga erfarenhet är att den kommunala omsorgsverksamheten och intresseorganisationerna präglats av ett aktivt deltagande av både personal och anhörig. Detta skulle kunna jämföras med det som Ringsby Jansson (2002) skriver om normzoner, vilket kan beskrivas utifrån perspektivet på närvaron av personal och anhöriga också präglar vilka normer och värderingar som finns på den aktuella platsen.

Uppsatsen bygger på en tanke om att alla människor, i synnerhet unga personer, har behov av platser som kan beskrivas som frizoner (jfr Ringsby Jansson, 2002 m.fl.). Det kan handla om behovet att vara sig själv eller där närvaron i första hand inte förknippas med funktionshindret, utan snarare om intresse eller platser som är fri från professionell personal och anhöriga. I denna studie handlar detta om en idrottsplats. Uppsatsens syfte och frågeställningar har som utgångspunkt att ställa dessa platser i förhållande till andra platser som ungdomarna besöker exempelvis en föreningslokal.

Syftet med studien är att beskriva och analysera platsens betydelse för unga personer med funktionshinder. I studien besvaras följande frågeställningar:

1. Vilka platser besöker ungdomarna?
2. Vad karaktäriserar platserna?
3. Varför besöker ungdomarna dessa platser?
4. Vilken betydelse har platsen för personernas känsla av delaktighet och identitet?

Perspektivval och avgränsning

Det förefaller oundvikligt att göra perspektivval i studien vilket får konsekvenser för fortsättningen. Utifrån studiens tillförlitlighet är det viktigt att läsaren blir medveten om detta. I följande avsnitt beskrivs valen av olika perspektiv.

Utifrån ett teoretiskt perspektiv är studiens centrala begrepp intressanta utifrån olika infallsvinklar. I studien synliggörs både *delaktighet* och *identitetsbegreppet* i den svenska handikappolititiken där LSS har en framträdande roll utifrån målgruppen funktionshindrade. En medveten tanke i studien är att tona ner begreppet funktionshinder och istället framhålla *platsen i relation till delaktighet och identitet*.

Det är framförallt två typer av platser som framträder i studien. För det första handlar det om intresseorganisationerna och de särskilda omsorgerna vilket kan ses rikta sig gentemot en grupp människor. Detta är också någonting som framhålls utifrån den nyinstitutionella teoribildningen där legitimiteten för organisationen kan vara att framhålla funktionshinderbegreppet. För det andra handlar det om den offentliga platsen där legitimiteten inte handlar om att framhålla särskilda grupper och där legitimiteten mera utgår från geografisk plats och intresse. Gustavsson (1998) skriver om förutsättningarna för delaktighet och integration av personer med funktionshinder. Han redogör för *ett inifrånperspektiv* på utanförskapet där personer utifrån den egna målgruppen kunde få bekräftelse att de i grunden var precis som alla andra

med samma mål och drömmar. Författaren framhåller dock att resultatet också bekräftade social stämpling och utstötning av personerna. Gustavssons (a.a.) perspektiv på ett ”inifrån utanförskapet” är också någonting som legat till grund för denna studie. En avgörande skillnad är trots allt att försöka synliggöra ett *inifrån – utifrånperspektiv* i relation till platsen.

METOD

I detta avsnitt presenteras och diskuteras metodvalet som har legat till grund för studien.

Inledningsvis beskrivs och problematiseras metoderna vilket följs av en beskrivning hur metoderna tillämpats i den aktuella studien. Därefter förs en diskussion kring val av fall. Härfter följer hur bearbetning och analys har genomförts i studien. Avslutningsvis diskuteras generaliserbarhet, reliabilitet och validitet samt hur etiska aspekter har beaktats i studien.

Den kvalitativa forskningsmetoden

Insamlandet av det empiriska materialet har skett utifrån en kvalitativ forskningsmetod där både observationer och intervjuer har tillämpats. Först beskrivs den deltagande observationen och därefter görs en genomgång av den kvalitativa intervjun. Flera författare beskriver den kvalitativa forskningstraditionen. Bland annat synliggör Bryman (2011) att den kvalitativa metodiken snarare lägger tonvikten på ord än på kvantifiering vid insamling och analys av data. Författaren lyfter även fram att metoden är tolkande och konstruktionistiskt. Vidare poängterar att det inte är alla forskare som gör denna beskrivning av den kvalitativa metoden.

Etnografi och den deltagande observationen

Bryman (2011) framhåller att det finns olika traditioner¹ inom kvalitativ metodik. I denna uppsats har jag använt mig av deltagande observationer som kan liknas vid den etnografiska traditionen. Utifrån Bryman (a.a.) är det dock inte självklart hur den etnografiska metoden skall definieras. Författaren menar att en möjlig förklaring till otydligheterna handlar om att etnografiska forskare ibland föredrar att endast beskriva den deltagande observationen. Trots allt så framstår etnografen inte som passiv, utan att den deltagande observatören även kan innefatta intervjuliknande inslag. Fetterman (1998) skriver bland annat att den viktigaste uppgiften för en deltagande observatör inte endast handlar om att vara på plats, utan också ställa, tillsynes ointelligenta, men insiktsfulla frågor. Även Bogdan & Taylors (1998) framhåller att den deltagande observatören kan ställa frågor vilket bidrar till att personer börjar tala om vad som är i deras tankar och funderingar. Bryman (a.a.) menar dock att både etnografen och den deltagande observatören engagerar sig i grupper under en längre tid och iakttar gruppens beteende, men även i samtal mellan individerna själva.

Platsen har under hela uppsatsen haft en central roll i studien, vilket också har inneburit att den behövde beskrivas. I detta fall kom jag fram till att den deltagande observationen var mest användbar. Metoden gav mig möjligheter att komma i kontakt med personerna som jag senare

¹ Dessa fyra traditioner är naturalism, etnometodologi, emotionalism och postmodernism (a.a.).

intervjuade. Tillvägagångssättet kring metoden har skett med inspiration från Bogdan och T aylor (a.a.) framställning av observationernas karaktär. Det är framförallt sex faktorer som författarna lyfter fram. Det handlar om att observera miljön, deltagarna, men även aktiviteterna och samspelet under tillfällena. Jag har även lagt fokus på samtalen, stämningen och symboler i både omgivning samt hos den enskilda individen.

Den kvalitativa forskningsintervjun

I uppsatsen har även den kvalitativa intervjun haft en central roll i insamlandet av det empiriska materialet. Valet att använda både deltagande observationer och intervjuer grundar sig i diskussionerna om vad kunskap är och hur den skapas. Bland annat skriver Kvale och Brinkman (2010) om begreppet epistemologi². Utifrån diskussionen kring vad kunskap är har intervjun framförallt setts om ett komplement till den deltagande observationen. Detta för att både kunna ställa frågor kring den enskilda observationen, men även möjligheter för individen att ge sin syn på situationer som har observerats. I sammanhanget skulle jag också vilja framhålla perspektivet på *the emic and the etic approach*. Detta handlar om att kunskap skapas i en ömsesidig relation, både inifrån fältet och från ett utifrånperspektiv. Fetterman (1998) menar att synen på *the emic approach* handlar om ett inifrånperspektiv eller utifrån den berördes enskilda perspektiv på verkligheten. Författaren lyfter även fram möjligheterna att förstå varför personer tänker och agerar på ett speciellt sätt. Utifrån *the etic approach* beskriver samme författare (a.a.) att den externa kunskapssökningen handlar om att utifrån ett vetenskapligt sätt att se på verkligheten. Perspektivet på *the emic approach* framhåller inte intervjun, men jag ser det som relevant att använda sig av metoden då forskare vill fånga ett inifrånperspektiv på verkligheten. Perspektivet på *the etic and emic approach* kan likna det som Kvale och Brinkman (a.a.) menar att intervjun är en process där intervjuare och intervjupersoner producerar kunskap genom sin relation. I den aktuella studien har den deltagande observationen och den kvalitativa intervjun kunna ses utifrån *the emic och the etic approach* där kunskap skapas i relationen mellan forskarens deltagande observationer och individen beskrivningar utifrån den kvalitativa intervjun. Min utgångspunkt har under uppsatsen varit att intervjun setts som ett viktigt komplement till observationerna, alltså där två synsätt på verkligheten möts.

Utifrån litteraturen (bl.a. Bryman, 2002) så finns det svårigheter att definiera den etnografiska studien, vilket också har gjort det svårt att tillämpa den. Däremot så framstår den deltagande observationen och den kvalitativa intervjun som centrala. Utifrån uppsatsens frågeställningar har ett tillvägagångssätt tillämpats vilken kan sägas vara inspirerat av den etnografiska studi-

² Författarna (a.a.) ger i boken en beskrivning av detta utifrån att epistemologi är filosofin om kunskap och rymmer en långvarig diskussion om vad kunskap är och hur den erhålls.

en. Det ska dock poängteras att tidigare forskning och begrepp (t.ex. platsen, delaktighet, integritet) delvis har sett som grund för insamlandet av det empiriska materialet. Det skulle kunna beskrivas att insamlandet av empiriskt material har skett i någon form av ett samspel av tidigare forskning.

Intresset i uppsatsen handlar om att beskriva, analysera och förstå hur delaktighet och identitet kan synliggöras utifrån platsens betydelse. Mina egna erfarenheter och tidigare forskning har varit centrala som ingångspunkt i insamlingen av det empiriska materialet. Detta kan beskrivas utifrån Molins (2004) reflektioner kring att en forskare sällan eller aldrig kastar sig ut förutsättningslöst eller är nollställd i sitt kunskapssökande. Författaren (hänvisar till Hammersley & Atkinson, 1995) framhåller också att representativiteten i en kvalitativ studie kan ifrågasättas. Trots allt så menar författaren att det är sällan som syftet är att framhålla grundläggande fenomen, utan snarare kännetecknen på specifika situationer och av vissa fenomen.

Studien kan i detta avseende också ses vara inspirerad av den hermeneutiska forskningen där det handlar om att kombinera analys av det empiriska materialet med tidigare teorier som inspirationskälla av nya strukturer och mönster. I likhet med Molin (a.a.) skriver Ödman (1979) att vi inte behöver lägga ner något tolkningsarbete på sådant som vi redan har en förförståelse för. Samma författare menar däremot att det vimlar av företeelser som är mångtydiga och som fodrar att man inför sig själv eller andra tolkar på ett mer medvetet sätt. Vidare menar Ödman (a.a.) att detta fodrar att vi medveten väljer aspekt på dem, att vi tolkar dem som något, vilket i sin tur förutsätter att de också skulle kunna ses som något annat. Detta skulle kunna beskrivas utifrån att tidigare forskning också ligger till grund för insamlingen av det empiriska materialet. Det handlar till exempel om att delaktighet och identitet inte är okända begrepp och där den empiriska undersökningen syftar till att framhålla fenomen av detta, snarare än att framhålla grundläggande fenomen. Den hermeneutiska metoden möjliggör också för den medvetna tolkningen. Bland annat menar Ödman (a.a.) att material emellanåt kan vara svårtolkat. Det handlar om att tolka då vår förståelse inte räcker till. Kort sagt, när vi inte förstår.

Val av fall

I ett avseende har val av fall inspirerats särskilt av den etnografiska studien. Fetterman (1998) skriver bland annat att den etnografiska studien inledningsvis gör ett val av ämne eller kunskapsområde som skall undersökas. I samband med detta framhålls att studien gör en beskrivning kring tidigare teoribildning, men även utifrån vilka datainsamlingsmetoder som

kommer att användas. Det undersökta problemet ligger sedan till grund för den forskningsprocess som följer.

Utifrån samma författares (a.a.) framställning av den etnografiska studien så framkommer också andra perspektiv vilket inte tydligt stämmer överrens med den egna studien. Det handlar framförallt om att det har funnits en förförståelse av problemområdet innan insamlingen av det empiriska materialet. Däremot skulle detta, utifrån ett perspektiv på den etnografiska studien, tolkas utifrån att forskaren trots allt har en viss förförståelse innan denne närmar sig fältet. Fetterman (a.a.) skriver följande:

The ethnographer enters the field with an open mind about the group or culture they are studying. The ethnographer enters the field with an open mind, not an empty head (Fetterman, 1998 s 1).

Ragin (1992) redogör för två perspektiv. För det första handlar det om att valet av fall görs utifrån ett empiriskt perspektiv. Detta innebär att fallet är verkligt och väl avgränsat och finns där oberoende om forskningen sker eller inte, men ändå måste identifieras, definieras och motiveras av forskaren. Beskrivningen har likheter med den beskrivning som Fetterman (1998.) framhåller kring den etnografiska studien. I min studie åskådliggörs detta till exempel genom att Storstadion är plats för BK Söderlages matcher och en plats som grabbarna besöker varje vecka. För det andra framhåller Ragin (a.a.) att ett fall kan ses som en teoretisk konstruktion vilket innebär att det enskilda fallet är något som forskaren konstruerar och tillmäter viss betydelse. I denna studie framstår Storstadion som en plats som kan möjliggöra för både delaktighet och identitet, vilket gör att detta fall både kan beskrivas utifrån den empiriska och teoretiska konstruktionen.

I uppsatsen är platsen central som utgångspunkt i det aktuella fallet. Utifrån tidigare beskrivningar kan uppsatsen ses vara inspirerad av det empiriska perspektivet där den specifika platsen existerar oberoende av den aktuella studien. Platsen är däremot inte intressant som enskild företeelse utan i relation till någonting annat. I detta fall studeras platsen i relation till individen och samhället. Det är trots allt viktigt att poängtera att det inte handlar om vilka platser eller individer som helst. För det första handlar det om platser som utifrån litteraturen framhålls som normzoner och frizoner (Ringsby Jansson, 2002 m.fl.). I denna bemärkelse kan fallet mer likna den teoretiska konstruktionen där typer av platser kan ses vara konstruerade av forskaren. För det andra handlar det även om individer som har eller har haft insatser inom LSS. Utifrån ett tredje perspektiv är också platsen intressant utifrån betydelsen av delaktighet

och identitet. I detta fall är det så att platsens i relation till begreppen har ett tydligt konstruktivistiskt innehåll.

Ovanstående resonemang kan synliggöra det enskilda fallet, men framhåller inte helt vad studien är ett fall av. Däremot kan platsens betydelse synliggöras utifrån en samhällelig och handikappolitisk kontext där enskilda individers val av platser kan statuera exempel för framtida aktörer till exempel när det handlar om samhällsplanering och synsätt kring platsens betydelse för den enskilda individen.

Att närma sig fältet – urval och genomförande

BK Söderläge är laget som emellanåt ges helgonförklaring i den egna trakten. Det är trots allt ett mediokert lag, vilket harvar mellan elitseriespel och lägre divisioner. När publiken sviktar står alltid den hängivna supporterskaran kvar och hejar med frenesi och passion. Jag vet inte hur många gånger man har ställt sig frågan, varför? Man kan som utomstående emellanåt undra vad det är som driver människor att orka engagera sig i BK Söderläge. Gänget har cirka 100 medlemmar där det finns en stor variation i både ålder och engagemang. Tobbe, Jonas och Viktor är alla medlemmar i gänget och missar inte många matcher. Grabbarna är enligt dem själv supporters! Emellanåt bär de BK Söderläges färger, men det är långt ifrån alltid som detta sker. Viktor tenderar att emellanåt säga att ”snusen är viktigare än att springa och ”fjanta med massa mössor och tröjor, det gäller att hjärtat är med”. BK Söderläge spelar sina matcher i Storstadion vilket ligger i nära anslutning till ortens centrum. Den är ingen vacker byggnad och kan emellanåt beskrivas som en öde och grå byggnad som sett sina bästa dagar. När det däremot är matchdags fylls både läktare och parkeringsplats och Storstadion lever upp.

(Fältanteckningar, säsongen 2010 – 2011)

Inledningsvis handlade det om att närma sig fältet utifrån observationer. Detta var också naturligt då observationerna även syftade till att komma i kontakt med personer som var intresserade av att medverka i studien. Jag har sedan tidigare haft kunskap om vilka platser som kunde vara intressanta för studien, men även kännedom om vilka personer som kunde vara intressanta för studien. Trots allt har det i flera avseenden varit svårt att närma sig fältet. Bland annat har det handlat om att det inte funnits några naturliga nyckelpersoner (Taylor och Bogdan, a.a. beskriver dessa personer som gatekeepers) som kunnat introducera personer eller platser som kunnat vara intressanta. Personerna som intervjuats både liknar varandra och skiljer sig åt. Det liknar varandra på det sättet att alla tre har ett funktionshinder och har eller har haft insatser inom den kommunala omsorgen. De liknar också varandra genom att de besöker samma platser. Däremot skiljer de sig åt när det gäller boende, sysselsättning och ålder. Grabbarna känner inte varandra och umgås inte utanför platserna som beskrivs i denna uppsats, men att de emellanåt möts på en gemensam plats.

Det har även handlat om ett etiskt perspektiv där den enskildes integritet varit i fokus och ett medvetet avvägande om vilka situationer som skulle observeras. Avsaknaden av nyckelpersoner gjorde att jag fick finna andra strategier för att närma mig platser för observationer. En medveten strategi var hela tiden att försöka ”smälta” in på platser som kunde vara aktuella för den deltagande observationen. Svårigheterna att närma sig fältet bidrog sedermera till att endast en plats blev aktuell. Denna har däremot bidragit till att besöka andra platsen. Följande platser har besökts för studiens observation:

- Storstadion.
- Lokalen.
- Bussen till bortamatchen.
- Bortamatchen.

Den deltagande observationen har skett under framförallt kvällar vilket handlat om att det också skett aktiviteter främst under denna tidpunkt. Något tillfälle har dock varit dagtid.

Fältanteckningar

Under observationen fördes anteckningar med avsikt att skriva ner iakttagelserna och händelser. Anteckningarna skedde inte i den aktuella situationen, utan i nära anslutning till dessa. Bristen på platsutrymme bidrog emellanåt till besök på mindre attraktiva platser, där alltifrån nerspydda toaletter till pissoarer var tillhåll för ett frenetiskt antecknande. Min närvaro bemöttes emellanåt med ett visst tvivel från en intresserad allmänhet där frågor kring antecknandet var föremål för diskussion. Bland annat har jag dementerat att jag inte är från stadens lokala tidning, men även att anteckningarna inte varit underlag för professionell narkotikaspaning. Slutligen fick jag även förtydliga att anteckningarna inte heller syftat till att observera skeenden då män gemensamt besökt platsens pissoarer. Ibland har det varit uppenbart att feltolkningar gjordes från allmänheten.

Intervjuerna

Observationerna möjliggjorde att komma i kontakt med personer som kunde tänka vara viktiga att intervjua. I den studien har tre personer deltagit där de har intervjuats vid två tillfällen. Intervjuerna har varit halvstrukturerade där olika teman använts (se bilaga 2). Bland annat har det ställts frågor kring vilka platser personerna besöker, men även utifrån perspektiven på delaktighet och identitet. Intervjuerna har till större delen genomförts hemma hos personerna, men även där personerna har sin sysselsättning. Intervjuerna varierade i tid, vilket handlade om alltifrån 30 minuter till 2 timmar. Utifrån en inspelningsapparat har samtliga intervjuer spelats in för att sedermera transkriberats.

Det empiriska materialet för studien består sammanlagt av:

- 7 observationstillfällen där tiden varierat mellan 2 – 8 timmar. Observationerna har skett på sammanlagt 4 olika platser.
- 6 intervjuer med sammanlagt 3 personer där tiden på intervjuerna varierat mellan 30 minuter och 2 timmar.

Bearbetning och analys

Litteraturen (Kvale och Brinkman 2010) framhåller olika förfaringssätt när det handlar om att bearbeta och att analysera det empiriska materialet. Arbetet med att koda materialet har skett med inspiration från Taylor & Bogdan (a.a.) som talar om så kallade story lines, vilket är ett förfaringssätt i strävan efter att söka efter ingångar i materialet. Utifrån det empiriska materialet kodades både ord och meningar vilket kunde ha relevans för frågeställningar som låg till grund för studien. Inledningsvis användes en öppnare inställning till texterna i syfte att inte bara finna svar på frågeställningarna, utan även andra ingångar som kunde vara intressanta utifrån andra perspektiv. Texterna kom sedermera att kategoriseras i olika teman. I detta arbete användes en matris där frågorna låg till grund för hur de olika temana också utkristalliserades. Det kan förtydligas att både observationer och intervjuer legat till grund för bearbetningen.

Generaliserbarhet, reliabilitet och validitet

Begreppen reliabilitet, validitet och generaliserbarhet framhålls av flera författare. Kvale och Brinkman (2010) menar bland annat att begreppen kan ses som vetenskapens heliga treenighet. Vidare skriver författaren att begreppen vanligtvis kan härledas till den kvantitativa vetenskapstraditionen, men att de är tillämpningsbara även inom den kvalitativa studien. Bryman (2011) menar att reliabilitet handlar om huruvida resultatet från en undersökning blir detsamma om undersökningen görs på nytt eller om den aktuella studien har påverkats av slumpmässiga eller tillfälliga situationer (jfr Eliasson, 2010). Vidare menar Bryman (2002) att reliabilitet också handlar om att andra ska kunna kontrollera det empiriska materialet vilket slutsatsen bygger på. Det är viktigt att vara medveten om reliabiliteten i den egna uppsatsen. För att möjliggöra att kunna genomföra studien igen är det viktigt att tydliggöra och beskriva tillvägagångssättet i insamlingen av det empiriska materialet. Det handlar också om att framhålla antalet intervjuer och observationer som legat till grund för uppsatsen. Utifrån begreppet validitet skriver Bryman (a.a.) att detta handlar om bedömningen om undersökningens slutsatser hänger ihop i förhållande till det empiriska materialet. Enligt Kvale och Brinkman (2010) så har validitet inom samhällsvetenskapen kommit att gälla om en metod undersöker vad den

påstås undersöka. Författaren framhåller också att den rymmer en diskussion kring forskarens trovärdighet. Vidare menar Kvale och Brinkman att validitet inte ska tillhöra ett separat stadium i undersökningen, utan ska genomsyrar hela forskningsprocessen. För att synliggöra validiteten i uppsatsen har det funnits en medvetenhet i att framhålla olika metoder i insamlingen av det empiriska materialet. Detta för att i en högre utsträckning kunna möjliggöra för att resultatet ska bli så trovärdigt och tillförlitligt som möjligt.

Bryman (2002) menar att generaliserbarhet inte nödvändigtvis handlar om hur vi kan tillämpa resultat i största allmänhet, utan snarare om hur den nya kunskapen kan överföras i andra relevanta situationer. Kritiker menar till exempel att kvalitativa forskningsresultat är svåra att generalisera då deltagande observationer och ostrukturerade intervjuer är omöjliga att generalisera till andra miljöer. Utifrån ett tidigare resonemang så handlar inte uppsatsen om att framhålla grundläggande fenomen, utan snarare beskriva specifika situationer av den tidigare forskningen.

Forskningsetiska frågor

I uppsatsen har de forskningsetiska principerna inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet, 1990) legat till grund för det etiska resonemanget. Principerna kan inte ses som fullständiga, utan en diskussion kommer även föras kring den enskilda studien. För det första är det viktigt att överväga eventuella risker med att den nya kunskapen riskerar att få negativa konsekvenser för berörda individer. I detta fall handlar det om att en medveten strävan efter att hela tiden avidentifiera både platser och personers identiteter. Utifrån ovanstående resonemang så ser jag inte att personerna riskerar att få negativa konsekvenser av att delta i studien. Däremot så ser jag att det är viktigt att hela tiden förhålla sig till konfidentialitet gentemot informanterna. Däremot skulle deltagandet kunna möjliggöra för enskilda individer inom målgruppen i den bemärkelsen att undersökningen skulle kunna undanröja fördomar och höja folks medvetenhet.

Det är viktigt att föra ett resonemang kring perspektivet på samtycke. För det första handlar det om att det tydligt behöver framgå vad personerna ger sitt samtycke till. Utifrån ett annat perspektiv handlar det om etiska utmaningar kring att möta personer inom denna målgrupp. Det kan till exempel handla om att samtycke, inte endast behöver ges från den enskilde, utan även från föräldrar eller personer som sörjer för den enskilda individen. Under insamlingen av det empiriska materialet fick samtliga informanter ett informationsbrev (se bilaga 1) där syftet med studien framgår. Informationsbrevet framhåller däremot inte målgruppen funktionshind-

rade utan beskriver snarare platsens betydelse för människor i allmänhet. Däremot är inte målgruppen ointressant för studien, vilket också informanterna har informerats om. I de enskilda fallen så kommer intervjuerna inledas med att personerna informerats om att målgruppen också är central under den aktuella intervjun. I informationsbrevet framgår även att studien är frivillig och att det är möjligt att avbryta ett deltagande.

Tidigare nämndes också ett etiskt övervägande kring att också få eventuella samtycken från anhöriga eller personer som eventuellt sörjer för den enskilda personen. Detta har inte gjorts. Informationsbrevet var vägledande där hänvisningar fanns både till mig och till studiens vetenskapliga handledare. Detta ställningsstagande bygger på resonemanget om i vilken utsträckning personerna skulle ta skada av ett eventuellt medverkande i studien. Resonemanget har hela tiden skett utifrån vetenskapen om att personerna finns inom målgruppen. En etisk diskussion bör också framhålla ett resonemang kring den dolda deltagande observationen. I det aktuella fallet har det framgått att jag skriver en uppsats om olika platser. Däremot har inte undersökningsenheterna beskrivits utförligt. I de etiska riktlinjerna beskrivs att informationen kan vara mer eller mindre detaljerad. Ett resonemang och ett förtydligande har även skett i samband med intervjuerna som har gjort gentemot samtliga individer där jag mer ingående beskrivit vad uppsatsen handlat om.

KUNSKAPSLÄGE

I följande avsnitt görs en genomgång av kunskapsläget med utgångspunkt i aktuell forskning utifrån studiens centrala begrepp. För det första diskuteras begreppen rum och plats. Därefter diskuteras begreppen delaktighet och identitet och deras relation till platsen. Studier kring platsens betydelse är inspirerad av den kulturgeografiska forskningen där plats, rum och offentliga arenor ingår som centrala begrepp. Framställningen av litteratur har sökts via traditionella sökmotorer där Libris använts i huvudsak. Jag har även sökt internationell litteratur där bland annat cool places kan framhållas (Skelton, 1998). Val av ämne kring delaktighet och identitetskap i relation till platsbegreppet är sedan tidigare ett område inom den svenska handikappforskningen.

Rummet och den specifika platsen som begrepp

Ringsby Jansson & Paulson (2008) redogör för platsens betydelse utifrån perspektiven på boende och vardagsliv för människor med funktionshinder. Även Lieberg (1992) beskriver platsen i sin forskning, men till skillnad från Paulsson & Ringsby Janson (a.a.) sker beskrivningar av platsen utifrån ungdomsforskningen. Även Andersson (2002) skriver om platsens betydelse utifrån samma målgrupp. Samtliga författare har mångårig erfarenhet av forskning av området.

I forskningspresentationerna kan det emellanåt vara svårt att särskilja på rum och plats. Det handlar om att författarna tenderar att göra samma beskrivningar av begreppen. Det bör dock framhållas att det uppenbart är en skillnad på begreppen. Utifrån Nationalencyklopedin (2011-03-14) framkommer en beskrivning av platsen utifrån att den avser ett bestämt läge och en begränsad omfattning. Platsen kan beskrivas utifrån ett större sammanhang vilket kan tillskrivas begreppet rum. Rummet definieras utifrån mekanismens tre grundbegrepp, såsom rum, tid och massa. I litteraturen görs en skillnad på det objektiva och subjektiva rumsbegreppet. Det objektiva rummet avser bland annat rummets absoluta läge, men även dess position till andra objekt. Det subjektiva rumsbegreppet beskrivs utifrån individen eller gruppens inre bilder av omgivningen (Nationalencyklopedin). Även Ringsby Jansson & Paulsson (2008) och Lieberg (1992) beskriver rummet på ett liknade sätt. Ringsby Jansson & Paulsson (a.a.) menar att rummet kan beskrivas utifrån det tredimensionella och mätbara rummet. I likhet med Nationalencyklopedin (a.a.) skriver de att (2008) det tredimensionella rummet kan ses som objektivet och mätbart i form av höjd, bredd och längd. Författarna skriver även om det upplevda

rummet utifrån ett subjektivt synsätt (jfr Andersson, 2002) vilket i huvudsak upplevs genom våra sinnen. Även Lieberg (a.a.) framhåller rummet utifrån en fysisk och social dimension.

Paulsson & Ringsby (2008) skriver vidare att det mätbara och subjektiva rummet kan definieras utifrån hur individer förhåller sig och uppfattar rummet. För det första handlar det om perspektivet på tillgänglighet, användbarhet och säkerhet i den omgivande miljön. Tillgängligheten handlar om hur människor kan ta sig fram utifrån ett fysiskt perspektiv som kan handla vilka möjligheter det finns att ta sig fram gående, med barnvagn rullator och så vidare. Användbarheten handlar bland annat om utrymme, material och utrustning när det kan handla om aktiviteter i hemmet. Säkerheten betonar hur olyckrisker kan förebyggas. Det andra perspektivet handlar om rummet utifrån ett socialt, kommunikativt och existentiellt egenskapsfält. Den sociala aspekten handlar om rummets utformning som skapar möjligheter för människor att förhålla sig och agera i samspel med andra människor. Utifrån perspektivet på funktionshinder ges det ibland uttryck för att det sociala egenskapsfältet också försvårar för människor inom denna målgrupp. Det kommunikativa egenskapsfältet handlar om närmiljöns kommunikativa och informerade egenskaper i form av möjlighet till förmedlade av budskap och betydelser. Enligt författarna (a.a.) kan rummet alltså ha betydelse för den enskilda individen. De menar bland annat att rummet kan symbolisera och ge uttryck för det sociala och kulturella sammanhanget som det representerar. Rummet kan också ses utifrån att den har en existentiell funktion som handlar om vad människor i en djupare mening uppfattar som betydelsefullt eller inte. Det ska poängteras att författarnas perspektiv av rummets betydelse sker utifrån ett boendeperspektiv, men de framhåller även att närmiljön ingår i vårt självförverkligande och att den skapar oss en personlig existens och berättar för omgivningen vilka vi är (a.a.).

Det går alltså att konstatera att både rummet och platsen kan ses utifrån olika infallsvinklar. För det första framstår platsen som en specifik del av rummet vilket kan ses utifrån ett större sammanhang. Utifrån litteraturen så skulle platsen sammanfattningsvis kunna beskrivas utifrån den enskilda individens upplevda känsla. För det andra skulle platsen även kunna beskrivas utifrån en konkretare dimension vilken handlar om beskrivningar av platsen utifrån dess fysiska egenskaper.

Platsens betydelse

Det framkommer att platsen kan ha betydelse utifrån olika perspektiv. Bland annat framhåller Paulsson & Ringsby (2008) olika egenskapsfält vilket skulle kunna beskrivas i hur individen

praktiskt förhåller sig till platsen. Samma författare framhåller även att olika typer av platser också kan påverka möjligheten till den enskildes integritet. Det handlar då om platser vilken kan beskrivas utifrån norm- och frizoner. Integriteten framhålls också av författarna som en förutsättning för identitetsskapande processer hos den enskilda individen. I nästa avsnitt förs ett resonemang kring platsen utifrån ett integritetsperspektiv och därefter fördjupas det tidigare resonemanget om fri – och normzoner. Därefter diskuteras begreppen delaktighet, identitet och tillhörighet.

Frizoner och normzoner i relation till identitetsskapande

I litteraturen kring den offentliga platsens möjligheter framhålls begreppet frizoner. En författare som nämner begreppet är Ringsby Jansson (2002). I likhet med Andersson (2002) beskriver författaren frizonerna som platser där det handlar om att skaffa sig kollektiva erfarenheter utanför regler och kontroll som gäller inom så kallade normzoner, vilket i detta fall handlar om skolan och den institutionaliserade fritiden. Karaktäristiskt för frizonerna är att aktiviteterna som utspelar sig där är oplanerade och situationsbetingade där individerna utgår från vad som sker i stunden. Enligt Ringsby Jansson (2002) är dock vardagslivet för människor med utvecklingsstörning knuten till en särskild social och rumslig kontext, där de i högre grad än andra är hänvisade till normzoner. Karaktäristiskt för dessa platser är att dessa domineras av personal eller andras normer och regler för vad som är lämpligt och normalt uppträdande. Ytterligare en författare som skriver om begreppet frizoner är Lieberg (1992). Till skillnad från Ringsby Jansson (a.a.) lyfts perspektivet på frizoner i samband med ungdomsforskningen. Lieberg (1992) beskriver frizonen utifrån att det kan vara en offentlig plats där ungdomar kan bestämma själva, vara sig själva och att finna andra möjligheter för den enskilda individen. Vidare menar författaren att ungdomar använder det offentliga rummet (i detta fall staden) för att söka gemenskap och forma sin identitet. Enligt Lieberg (a.a.) finns krav på vad som definieras som en frizon. Bland annat ska det inte finnas någon vuxenkontroll inom frizonen. Lieberg lyfter också fram begreppet normzoner där ungdomar är aktiva utifrån de vuxnas villkor (a.a.). Det finns även andra begrepp som tenderar att synliggöra samma fenomen som begreppet frizoner. Skelton (1998) skriver om *free places* i samband med beskrivning om ungdomskulturen i det forna Östtyskland. Författaren redogör bland annat för kyrkans roll, vilket beskrivs som den enda fria zonen (fritt översatt) för ungdomar att vistas på. Enligt författaren (a.a.) kunde den fria zonen erbjuda utrymme för bland annat kulturaktiviteter, men även för kontroversiella diskussioner som inte var kontrollerade av den kommunistiska staden som då styrde landet.

Integritet i förhållande till fri- och normzoner

Beskrivningen av frizoner och normzoner kan beskrivas utifrån att platsen kan möjliggöra för integritet för den enskilde. Hansson (2006) skriver bland annat att integritet kan beskrivas och motiveras med att människan har rätt att kontrollera vem som får insyn i personliga förhållanden eller tillgång till information som rör den egna personen. Enligt författaren finns det ingen tydlig definition kring integritet, utan är beroende av den enskilda personens ställningstagande. Utifrån ett annat perspektiv så förefaller det som om integritet också kan beskrivas utifrån att detta handlar om termer av avskildhet, att individen uppfattas ha ett starkt intresse av att få vara i fred från insyn i och inblandning i det som uppfattas som de egna personliga angelägenheterna. Hansson (a.a.) menar i ett avseende att integritet skulle kunna beskrivas utifrån att det är en plats som är åtskild och utan inblandning från andra. Å andra sidan skriver författaren att den absoluta integriteten uppenbarligen inte är särskilt eftersträvansvärt då detta tenderar att bli på bekostnad av den sociala relationen. Författaren menar att en individ önskar möjlighet till en avskild zon som är en del av ett större socialt rum i vilket hon är delaktig i olika typer av sociala relationer tillsammans med andra. Människans strävar att skapa den egna sfären samtidigt som man söker delaktighet i ett större socialt sammanhang. Författaren framhåller att en ständigt aktuell fråga handlar om gränsdragningarna mellan personlig integritet och den sociala delaktigheten som är en del av livet. Det handlar även om att utifrån sina egna villkor och bli erkänd och respekterad i ett komplext socialt sammanhang.

Frizonen kan beskrivas utifrån att det är en plats som handlar om att skaffa sig kollektiva erfarenheter utanför regler och normer som råder på de så kallade normzonerna. Frizonerna karaktäriseras av att det inte finns någon vuxenkontroll inom denna. Den personliga integritet kan däremot ställas i relation till det sociala sammanhanget där en alltför hög integritet också kan få konsekvenser till isolering. Av ovanstående resonemang kan frizoner vara en förutsättning för den enskildes integritet.

Det mångfasetterade delaktighetsbegreppet

I litteraturen framkommer ingen entydig definition på begreppet delaktighet. En möjlig förklaring till detta handlar om att delaktighet har en tendens att också närma sig andra begrepp. En annan förklaring kan vara att beskrivningarna också görs utifrån olika dimensioner vilket skapar utrymme för olika begreppsmodeller. I följande avsnitt problematiseras begreppet utifrån aktuell forskning på området.

Molin (2005) har gjort en analys av begreppet och framhåller att delaktighet kan beskrivas utifrån olika perspektiv. Författaren menar att delaktighetsbegreppen tenderar att ligga nära andra begrepp, bland annat integrering och inkludering. Utifrån ett skolperspektiv skriver författaren (a.a.) att det ibland talas om en så kallad inkluderande undervisning. I samband med detta gör författaren följande beskrivning där både begreppen inkludering och delaktighet förekommer:

Inkludering brukar beskrivas som en rättighet för alla att vara delaktiga i exempelvis kultur, utbildning etc. I egenskap av medborgare har alla rätt till undervisning tillsammans, i samma skola. Inklusionsidén syftar till att skapa en skola där alla, även de med svåra funktionshinder, ska finnas i samma skola (Molin, 2004 s 16 – 17)

Ovanstående formulering beskriver dock inte delaktighetsbegreppet. Däremot skulle formuleringen kunna tolkas som om inkludering är desamma som delaktighet. Det skulle innebära att den enskilda individen på samma gång som de är delaktig även är inkluderad. Utifrån andra beskrivningar av delaktighet framkommer däremot att begreppet inte enbart kan härledas gentemot inkludering. Vidare menar Molin (a.a.) att delaktighet kan handla om att man gör saker tillsammans med andra, men även att man är engagerat i någon form utan att vara tillsammans med andra. Ett annat perspektiv handlar om i vilken utsträckning individen kan vara delaktig i ett beslut och därmed ha inflytande.

Tillhörighet och identitet

I beskrivningarna om delaktighet framstår också andra begrepp som i något avseende kan härledas till begreppet och Molin (2005) skriver bland annat att det kan beröra frågor om tillhörighet och identitet. Perspektivet på tillhörighet synliggör också delaktighetens olika dimensioner och det framkommer olika beskrivningar utifrån litteraturen.

I likhet med beskrivningarna om platsen så skriver Molin (a.a.) att tillhörighet möjliggör för att åskådliggöra delaktighet utifrån en subjektiv och objektiv dimension. Den objektiva delaktigheten skulle förenklat kunna beskrivas som att den är mätbar. I sammanhanget framhåller författaren bland annat i vilken utsträckning en person är delaktig i ett riksdagsval. Utifrån ett subjektivt delaktighetsperspektiv handlar det om i vilken utsträckning som en person upplever sig vara delaktig. Utifrån platsens betydelse för delaktighet skriver Molin (a.a.) att det är uppenbart att både den fysiska och sociala miljön är en förutsättning för delaktighet. Författaren framhåller vidare att delaktighetsbegreppet inte nödvändigtvis behöver utgå från den enskilda individen (intrapersonell delaktighet) utan även vad som sker mellan individen och omgivningen (interpersonell delaktighet). Här framhålls att både de sociala aktörerna, men även den

fysiska miljön i vilket samspel förväntas uppstå. Även andra författare framhåller platsens betydelse för tillhörighet. Bland annat skriver Andersson (2002) att det offentliga rummets öppenhet och tillgänglighet skapar en samhörighet åt dem som är närvarande där samtidigt. I likhet med Molin (a.a.) framhåller också Andersson (a.a.) perspektivet på den subjektiva och objektiva tillhörigheten. Den senare menar (a.a.) att det kan finnas en upplevd känsla av tillhörighet som handlar om att man genom att vara med eller vistas i det offentliga kan känna att man tillhör någonting. Utifrån perspektivet på tillhörighet har Molins (a.a.) forskning visat att ungdomar inom särskolan valde bort ett visst engagemang i vissa aktiviteter för att visa sin tillhörighet till något annat vilket inte nödvändigtvis förknippades med särskolan.

Utifrån tillhörighet som en dimension av delaktighet så kan det å säga vem man är i samspel med sin omgivning. Utifrån litteraturen så framkommer det att begreppet kan ha en betydelse för den enskilda individen. Bland annat framhåller Andersson (2002) att den offentliga platsen gör det möjligt att pröva sin frihet och upptäcka sig själv. Det handlar om att skaffa sig social kompetens och förmågan att fungera kollektivt, samtidigt som det handlar om att finna former för att kunna gestalta den egna personen. Platsens relation till identitet beskrivs även av andra författare. Bland annat redogör Lilja (1999) för identitet utifrån en platsbeskrivning av stadens förorter. Författaren framhåller att identiteten i relation till platsen bygger på någonting som kan härledas till ett subjektivt perspektiv på identitetskap. Identitet skapas alltså i samspel med omgivningen genom människans upplevelser av den omgivande miljön. Ringsby Jansson (2002) framhåller på samma sätt att platsen har en fysiskt och social dimension. Detta innebär att tillhörighet till den enskilda platsen också säger något om den egna identiteten. Lilja (1999) menar vidare att människans förhållning till den enskilda platsen också rör existentiella frågor, där den fysiska omgivningen kan tillskrivas vissa värden och fungera som ett medel för meningsskapande. I Liljas forskning har platsen betydelse, men då utifrån ett perspektiv på stadsdelen och bostadsområdet. Bland annat menar författaren att den enskilda platsen kan bidra till att skapa identitet och mening i vardagen. Vidare framhålls att identitet sker i en nära relation och i samspel mellan bebyggelsen och de verksamheter, händelser och människor som är knutna till platsen. Allt medverkar till att skapa en identitet. Slutligen menar Lilja att platsen är exempel på hur människans behov sammanfogas utifrån ett individuellt, fysiskt och socialt perspektiv. Den fysiska omgivningen ingår på det sättet i en process där människor söker sammanhang och skapar föreställningar om sig själva och sin omgivning.

STORSTADION OCH LOKALEN

Uppsatsen handlar om vilka platser som några unga personer med funktionshinder besöker på sin fritid. Det handlar också om vad som karaktäriserar platsen, varför de besöks och vilken betydelse de har för personerna. Det är givetvis så att grabbarna besöker en rad olika platser på sin fritid, alltifrån naturliga träffpunkter med kompisar, planerade träffar på fiket och organiserade utflykter. Resultatet i denna studie bygger på att grabbarna i huvudsak besöker två former av platser på sin fritid. För det första handlar det om offentliga platser där *Storstadion*³ är ett exempel. För det andra handlar det om icke-offentliga platser där *Lokalen*⁴ är ett exempel. Resultatet bygger på observationer och intervjuer.

STORSTADION

I en symbolisk gest slår sig Viktor för bröstet och hälsar igenkännande. På bröstet finns BK Söderlages logga och jag har lärt mig att detta är ett av sätten som man hälsar på varandra i gänget. Viktor vänder sig sedan ut mot matcharenan, samtidigt som han bakar en snus och sjunger med i gängets hejarsång. Jonas har sin sedvanliga plats i främre ledet och nickar även han när jag dyker upp. Tobbe dyker upp och ställer sig som vanligt i gängets utkant, samtidigt som han beklagar sig över att kön vid entrén ständigt är för lång. En i gänget ger han en klapp på axeln och tillsammans sjunger gängets hyllningssånger till BK Söderläge.

(Fältanteckningar, säsongen 2010 – 2011)

Tobbe, Jonas och Viktor är grabbar som under större delen av året besöker olika sportevenemang. Det handlar till exempel om att heja fram det lokala innebandylaget eller att i hållande regn titta på fotboll i seriesystemets lägre divisioner. Viktor berättar att han under året besöker minst sex olika platser för att se på olika typer av idrottsevenemang. Även Jonas och Tobbe har liknande berättelser. När jag frågar Viktor om vad han ska göra när BK Söderlages säsong är slut så svarar han:

Ja du, svår fråga... eller förresten, nu börjar ju fotbollssäsongen, så jag har att göra. Tror det kan bli en bra säsong, de har fått många nyförvärv... Eller ja, det klarar väl sig kvar utan att behöva vara nervösa för att ramla ner.

Samma beskrivningar av idrottsevenemangen framhålls inte bara av Viktor, utan även Jonas pratar om att besöka andra platser under året. Grabbarnas berättelser handlar om att det är

³ Storstadion är en plats för olika sportevenemang. Den används både för kommunala aktiviteter, men även för privata arrangemang. Platsen ligger i nära anslutning till ortens centrum.

⁴ Lokalen är en plats för en av ortens intresseorganisationer. Aktiviteter som sker i denna är uteslutande i intresseorganisationens regi. Den ligger också i nära anslutning till ortens centrum.

platser som kan erbjuda någon form av idrottsevenemang. Det handlar även om platser vilket kan beskrivas utifrån begreppen halvoffentlig och offentlig plats (jfr Ringsby Jansson, 2004). Ett exempel på en halvoffentlig plats är Storstadion där besökarna behöver betala entré för att titta på ett sportevenemang. Det framkommer dock att både Tobbe och Viktor också brukar åka till Storstadion enbart för att titta på BK Söderlages träningar. Då behöver de inte betala något inträde och platsen är då mer att betrakta som offentlig. En annan halvoffentlig plats som grabbarna besöker någon gång i månaden är också ortens lokala café där tillträde till platsen handlar om att köpa sig en fika och snacka med kompisar.

Storstadion – En plats för alla

Inledningsvis beskrevs den offentliga platsen vilket han kännetecknas av att den kan vara mer eller mindre offentlig. Något som framkommer är att platserna skiljer sig åt när det gäller dess öppenhet, offentlighet och tillgänglighet (i sin förlängning speglar detta vilka personer som besöker platserna). Ett perspektiv på att karaktärisera platsen handlar därför om att beskriva vilka personer som besöker dem.

Ett kraftigt snöoväder har dragit in och det är förvånade att någon överhuvudtaget dykt upp på BK Söderlages match. Det är en viktig match ikväll och det verkar ändå som om människor har gått ”man ur huse” för att supporta den lokala stoltheten. Storstadions entré är liten och bristen på utrymme gör att människor står tätt tillsammans. Platsen är avskild från övriga stadion och jag ser att besökarna samlas här, både innan och under matchen. Unga Söderlagesgrabbar springer runt och försöker sälja matchlotter, medan andra besökare står i grupp och pratar med en kaffe i handen. Några besökare syns tydligare genom att bära BK Söderlages färger, eller de är uppklädda i kostym. De allra flesta tenderar dock att ha en alldaglig klädsel. Någon besökare kommer ensam, andra i par, eller i större gäng. I cafeterian står Jonas för att köpa kaffe. Han står och småpratar med några män och det verkar inte som om de känner varandra sedan tidigare. En liten grabb poängterar att Jonas tröja har BK Storlages spelarautografer och Jonas visar stolt upp dessa. Tobbe sitter längre bort och laddar tillsammans med några andra besökare på Storstadion.

(Fältanteckningar, säsongen 2010 – 2011)

Storstadion är ett exempel på den offentliga platsen som grabbarna besöker under året. Som framgått tidigare kan den både ses som halvoffentlig och offentlig vilket handlar om vad det ställs för krav på den enskilda besökaren. Storstadion kan utifrån detta perspektiv ses som föränderlig i den bemärkelsen att den varierar i öppenhet och vilka möjligheter det finns för att besöka den utan krav. Öppenhetens karaktär som offentlig plats är också något som symboliserar samtliga offentliga platser som grabbarna besöker. När jag frågar Jonas om vilka som besöker Storstadion berättar han.

Det är helt andra folk. Där är det folk som gillar BK Söderläge, men också folk som gillar att träffa folk och prata och så...

Emellanåt framstår Storstadion som en plats där besökarna endast är intresserade av sport, vilket blir särskilt synligt då BK Söderläge har sina hemmamatcher. Det visar sig dock att det finns andra beskrivningar kring vilka personer som besöker platsen. Detta är också någonting som framkommer utifrån grabbarnas berättelser.

Sportfanatiker eller passiv mingelgäst

Det är en tillsynes medioker match denna kväll och jag bestämmer mig för att gå hem tidigare. I entrén förvånas jag över att det är många som tänker likadant. Jag förstår efter ett tag att besökare inte är på väg hemåt, utan verkar snarare uppehålla sig i entrén än att följa matchen inne på Storstadion. Ett gäng äldre män står och skrattar och verkar inte påverkas av att BK Söderläge gör kvällens första mål. De skrattar vidare och av samtalet verkar en intensiv arbetsvecka ha summerats. Det är för övrigt ett 25 – tal personer nere i entrén vilket uppenbarligen inte har ett intresse att följa matchen. Även Jonas hänger tillsammans med ett par andra grabbar i entrén. Vi nickar i en igenkännande hälsningsfras.

(Fältanteckningar, säsongen 2010 – 2011)

Det framkommer olika beskrivningar om platsens besökare. Det handlar inte endast om gäng-
et, utan även andra besökare på Storstadion. Tobbe säger bland annat att alla tar hand om alla och det känns som man är en stor familj och att alla är välkomna. Han ger även uttryck för att det inte är någonting konstigt att vara omsorgare, vare sig i gänget eller på Storstadion. Han tillägger också att alla vet att han har en diagnos. Viktor uttrycker också att man inte behöver göra precis som alla andra när man hänger på Storstadion.

De sitter i sin lilla bar och dricker... jag dricker nästan ingenting så jag känner att jag är personlig på andra sätt... Jag tycker inte att BK Söderläge och alkohol hör ihop. Efter matchen kan man ju dricka. Men att dricka samtidigt... Det hör inte ihop.

Det framstår att personerna som uppehåller sig på Storstadion inte nödvändigtvis tittar på BK Söderläges matcher. Viktor beskriver även personerna utifrån att vissa personerna kan sitta i baren, men att detta inte är någonting han föredrar. Genom att välja bort att hänga i baren, så beskriver Viktor också att han kan vara personlig. Det verkar också som om det ofta är olika folk på matcherna.

Sport, trivsel och att träffa nya människor

Det blir uppenbart att det finns olika anledningar till varför grabbarna besöker platserna. För det första har samtliga gemensamt att de är intresserade av sport vilket också är något som lyfts fram på frågan om varför idrottsevenemangen besöks. För det andra handlar det om att platserna besöks då de är platser för gemenskap och att träffa nya människor. Tobbe berättar:

Ja, jag trivs ju där borta... jag åker dit två timmar före match och sitter där borta, fikar, hejar och tittar på folk, snackar med gubbarna och fikar med en kanelbulle och kaffe. Det är liksom så jag laddar inför match. Det är väldigt trevligt. Det är liksom sport för hela slanten... man träffar ju nytt folk där, det gör man på Storstadion.

Även Jonas berättar samma sak om att besöka idrottsplatsen. Tillsammans med några kompisar brukar ha åka dit efter jobbet för att tjata och snacka med folket som kommer dit. Viktor framhåller också att det handlar om att träffa nya människor och om att sitta och tjata. Bland annat säger han att man i pausen står och tjarar, dricker kaffe eller snackar om matchen.

Ett tredje skäl som grabbarna gör uttryck för handlar om att de trivs på den offentliga platsens idrottsevenemang. Grabbarna berättar också att de känner sig hemma på den aktuella platsen. Bland annat berättar Viktor:

Jag hör liksom hemma på Storstadion och gillar ju sporten, har hängt sedan jag var liten... det känns också bra att vara med gänget på stadion...

Det handlar också om att trivas och att känna sig hemma på Storstadion. Bland annat berättar Tobbe att det är en kick att vara där och att man också mår gott av att vara där. Detta är också någonting som gör att han går dit. En annan beskrivning till varför grabbarna går till Storstadion beskrivas helt enkelt utifrån att det är någonting att göra. Det framkommer också en helt annan aspekt, vilket handlar om att komma hemifrån och att lämna bostaden (i vissa fall utan personal). Det ses också som en möjlighet för att undvika isolering och att bli passiv. Viktor uttrycker det så här:

Den känns gott att komma ifrån där jag bor... annars skulle jag bara sitta hemma och dega.

Ovanstående citat är någonting som återkommer under Viktor's berättelser då han också beskriver att det korta avståndet till Storstadion bidrar till att han kan åka dit flera gånger i veckan. Det framkommer liknande berättelser hos de andra grabbarna. Bland annat berättar Tobbe:

Jag går i ide när säsongen är slut och väntar bara på att det ska dra igång igen. Det är ju lite försäsong innan, men det är långt till nästa säsong...

Tobbe berättar att han under flera år gick direkt från skolan till en annan offentlig sporthall där han hjälpte till att klippa gräset och att fylla vattenflaskor. Till skillnad från Tobbe har Viktor funnit andra platser att besöka när BK Söderläges säsong är slut. Det handlar till exempel om att besöka andra idrottsarrangemang, både på hemorten, men även på andra ställen.

LOKALEN

Grabbarna besöker även andra platser under året. I detta fall är Lokalen ett illustrativt exempel. Detta handlar inte om offentliga platser, utan kan snarare beskrivas som ”icke - offentliga”. Lokalen tillhör en av ortens intresseorganisationer och i likhet med Storstadion handlar det även om att både Viktor och Jonas behöver betala för att få tillträde till Lokalen och aktiviteterna. Detta sker genom att de varje år löser medlemskap i föreningen. Vissa aktiviteter som föreningen erbjuder är mer intressanta för grabbarna, vilket visar sig i att de väljer vilka aktiviteter de vill vara med på. Till större delen handlar detta om olika idrottsaktiviteter eller spel. Till exempel har föreningen ett eget fotbollslag, men arrangerar även bussresor till större evenemang utanför orten.

Lokalen – en plats för vissa

Jag kliver in i lokalen och stöter genast på några kända ansikten. De flesta sitter och tittar på nyheterna, medan personalen diskar. Ett våldsamt skratt utbryter då någon drar en fräckis. Den verkade alltifrån rumsren och jag har svårt att hålla mig för skratt. Lisa är en av de yngre medlemmarna i lokalen och hon frågar genast om jag är hungrig. Jag tackar för erbjudandet, men hoppar över denna gång. Det är inte första gången jag uppehåller mig i lokalen och allt är sig likt. Även personerna som uppehåller sig på platsen är desamma. Jag noterar att varken Viktor eller Jonas är på plats och det framkommer att de spelar innebandy på andra sidan staden. Mitt besök blir inte långvarigt, men jag hinner med en kopp kaffe och lite tjat med grabbarna och tjejerna.

(Fältanteckningar, säsongen 2010 – 2011)

Utifrån tidigare beskrivningar framkom likheter mellan Storstadion och Lokalen. Det handlar exempelvis om kravet på att betala entré för att få tillträde till olika aktiviteter. I likhet med den offentliga platsen handlar det även om att Lokalen också har någonting att erbjuda grabbarna. Det framhölls dock att deras närvaro på platsen har blivit allt mera sällan. I jämförelse med Storstadions öppenhet kan Lokalen beskrivas som motsatsen. Det handlar i detta avseende om att den endast riktar sig mot speciella personer, vilket är någonting som framkommer i grabbarna berättelser. När jag frågar dem framhåller Jonas följande:

Nä, det är helt andra folk. Där nere är det några som sitter i rullstol och inte kan prata och så. Det är inte så roligt... det är bara dom som går särskolan och sånt.

Viktor säger att det är skillnad på vilka som besöker Lokalen och Storstadion. Han säger till exempel att det är annat folk på Storstadion och att det kommer nya folk hela tiden. På Lokalen är det samma folk hela tiden. Som framgick tidigare handlade det om att Viktor beskriver Lokalens medlemmar som personer med ”sämre handikapp”. Tobbe berättar hur de olika platserna kan karaktäriseras utifrån att han också gör en skillnad på vilka som besöker platsen i relation till Storstadion. När jag pratar med Tobbe funderar han emellanåt om att det kanske

inte är så vanligt att personer som tillhör omsorgerna besöka BK Söderläges matcher. Han tycker detta är synd, då han tycker det är trevligt att vara där borta. När jag frågar honom kring vilka han umgås med säger han följande:

- L: Så du har både kompisar i omsorgen
- T: Och på utsidan... Ja. Jag brukar vara med äldre personer som på Storstadi-
on, jag mognar till då på ett annat sätt. På Lokalen kan det bli lite löjligt ibland.
Då känner man sig konstig

Tobbe gör alltså skillnad på då han pratar om ”utsidan” i relation till omsorgen. Han berättar att han tycker det blir löjligt emellanåt vilket han också anger som ett av skälen till att han inte går dit längre. Utifrån ett annat perspektiv skulle detta också kunna tyda på att detta inte än någonting som inte Tobbe vill ta del av och att detta också skulle handla om att han känner sig konstig.

Pingisspelande och tv – tittande

Utifrån den offentliga platsen så framkom olika skäl till varför grabbarna besökte denna. Det handlade framförallt om intresset för olika sportaktiviteter, men även att träffa nya människor och att trivas på den aktuella platsen. Det framstår också utifrån grabbarnas berättelser liknade skäl till varför grabbarna besöker Lokalen. Det som framförallt kommer fram är att lokalen kan erbjuda aktiviteter som grabbarna också har ett intresse av. Till exempel kan detta handla om att spela tv-spel eller att spela pingis med personal och andra medlemmar i föreningen. Berättelserna skiljer sig åt i jämförelse med den offentliga och det framkommer andra skäl till varför grabbarna besöker platserna. Bland annat berättar Viktor att det händer att han åker ner till Lokalen för att under någon vardagkväll för att hänga tillsammans med andra. Han berättar:

Ibland brukar vi åka ner till Lokalen för att hänga och spela tv-spel... det är inte så mycket längre... På lokalen är det folk som har sämre handikapp än vad vi har, så vi brukar åka dit och hjälpa dem och spela spel och så... Jag är där om det behöver hjälp...

Ovanstående citat beskriver två skäl till varför Viktor besöker platsen. Det handlar för det första att det finns ett intresse att bland annat spela tv-spel på lokalen. Detta intresse är också någonting som framkommer under andra delar av intervjun. För det andra handlar det även om att han besöker lokalen för att hjälpa andra personer att spela spel och andra aktiviteter. In-

tresset för olika aktiviteter är någonting som framkommer i Jonas berättelse om varför han besöker platser som Lokalen:

Jag väljer lite själv... typ pingis ibland... jag kan åka på någon resa ibland... åker med på resor som jag känner för... typ hockey eller nått...

Både Tobbe och Jonas berättar att de inte besöker Lokalen lika ofta som förr. Det handlar bland annat om att denna har öppen samma tider som BK Storläge spelar sina matcher. En annan anledning som framkommer handlar om att båda inte längre har ledsagare och att de säger sig ha vuxit ifrån det som förknippas med Lokalen. Viktor berättar.

Jo... man kanske skulle lägga mer tid i lokalen om det inte krocka... men nä, man är vuxen nu... det gjorde jag när jag var 14 – 15 år... Så hade jag ledsagare också, nu har jag vuxit ifrån allt.

Till skillnad från Viktor och Jonas besöker inte Tobbe lokalen alls. Emellanåt funderar han på att åka dit, men säger att detta inte är så intressant längre. Tobbe berättar att han var i lokalen när han var yngre, men att det finns andra platser och aktiviteter som är mycket trevligare. Det handlar då framförallt om Storstadion och att hänga på BK Söderläges matcher.

PLATSEN, BESÖKARNA OCH AKTIVITETERNA

I föregående avsnitt beskrivs två olika platser som grabbarna brukar besöka. Typiskt för Storstadion är att den kan betecknas som både offentlig och halvoffentlig, medan Lokalen är en icke-offentlig plats. Skillnaden visar sig också i vilka personer som besökte dem. Det finns trots allt liknande skäl till varför platserna besöks. Framförallt handlade det om att platserna kunde erbjuda aktiviteter som grabbarna är intresserade av. Följande text ska både ses som en summering av resultatavsnittet, men även som en fördjupning utifrån begreppen delaktighet och identitet. Det som kommer fram handlar om tre faktorer som tillsammans skapar ett sammanhang om hur delaktighet kan åskådliggöras. Därefter redogörs för hur identitet kan förstås med stöd av resultatet och i relation till delaktighet.

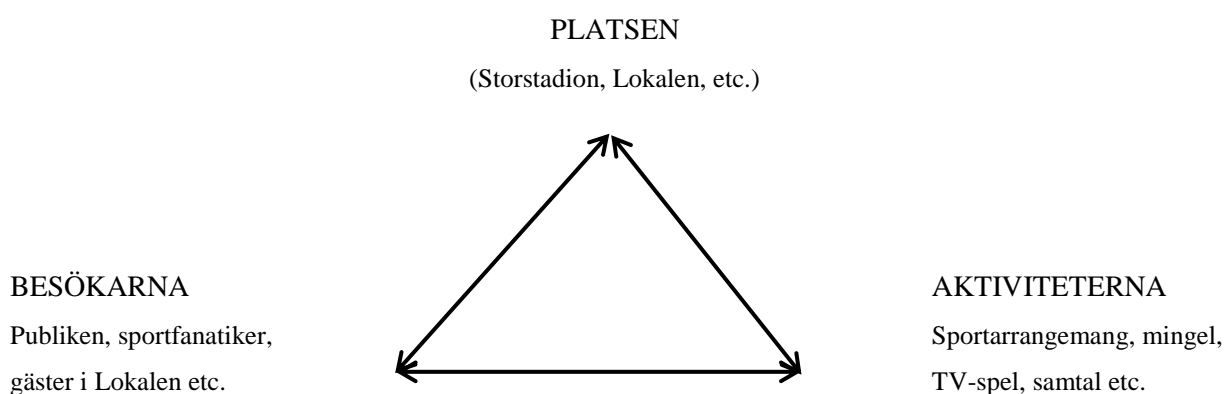
Storstadion och Lokalen i relation till delaktighet och identitet

Molin (2005) menar att delaktighet även synliggör frågor som handlar om tillhörighet och identitet. Tillhörighet möjliggör också att beskriva delaktighet utifrån ett objektiva och subjektiva perspektiv där den förstnämnda är mätbar medan den andra är upplevd. Den objektiva delaktigheten framträder i vilka platser grabbarna besöker där Tobbe, Jonas och Viktor genom sin närvaro blir en del i ett sammanhang. I hög utsträckning är sammanhangen mer eller

mindre offentliga. Den objektiva delaktigheten säger trots allt ingenting huruvida grabbarna känner sig delaktiga. Vi vet numera att samtliga grabbar ger uttryck för upplevelsen av den subjektiva delaktigheten i synnerhet när det handlar om berättelserna om Storstadion. Detta åskådliggörs genom följande uttalande:

Jag hör liksom hemma där och det känns också bra att vara med gänget på stadion...

Grabbarnas beskrivningar tyder på ett samspel mellan individen och ett sammanhang, där både den fysiska och sociala miljön har betydelse. Detta är också någonting som tidigare forskning visar (jfr Molin, 2005). Citatet ovan synliggör att Storstadion för det första kan exemplifiera den fysiska miljön. För det andra inrymmer den även möjligheten till den sociala miljön där grabbarna är en del av gänget, men även övriga människor som besöker Storstadion. I detta fall skulle även Lokalen kunna ses inrymma den fysiska och den sociala miljön, vilket tyder på att det finns likheter mellan platserna. Platsen kan alltså symbolisera både den objektiva och subjektiva delaktigheten. Med stöd av ovanstående resonemang kan man säga att Storstadion eller Lokalen är beroende av andra faktorer när det handlar om att belysa platsens betydelse för delaktighet. Detta innebär att den enskilda platsen inte är intressant, men att den tillsammans med andra faktorer möjliggör skapandet av delaktighet i ett sammanhang (jfr Lilja 1999). Detta styrks av grabbarnas berättelser om betydelsen av sociala samvaro och aktiviteten på platsen. Utifrån detta resonemang framstår *platsen*, *besökarna* och *aktiviteten* som någonting grabbarna känner delaktighet till. Detta kan åskådliggöras av nedanstående figur.

Figur 1: Att vara delaktig i ett sammanhang

Sammanfattningsvis illustrerar figur 1 faktorer som tillsammans bildar det sammanhang vilket grabbarna gör uttryck för. Platsen utgör en av tre faktorer, vilket både kan beskrivas utifrån

Storstadion och Lokalen. I detta fall är inte platsen oberoende av aktiviteterna, vilken är den andra faktorn. Det handlar om att titta på BK Söderläges matcher eller att spela TV-spel i lokalen. Den tredje faktorn handlar om människorna som uppehåller sig på de olika platserna. Det är publiken eller mingelgästerna på Storstadion och de tv-tittande personerna i Lokalen. Ingen enskild faktor är viktigare än den andra och de är beroende av varandra. Tillsammans skapar dessa faktorer ett sammanhang där delaktigheten kan framträda.

Platsen behöver alltså sättas in i ett sammanhang där både den sociala samvaron och aktiviteterna har betydelse för hur delaktigheten kan förstås. Utifrån tidigare forskning framkommer att tillhörighet inte endast synliggör ett delaktighetsperspektiv utan även den enskilda identiteten (jmf Molin 2005, m.fl.). Grabbarnas berättelser beskriver att Storstadion i hög utsträckning utgör platsen för detta sammanhang. Detta motsäger inte att grabbarna även kan visa ett identitetskap i Lokalen. Det handlar till exempel om att inte nödvändigtvis göra som alla andra. På Storstadion kan detta handla om att inte förtära alkohol, medan det på Lokalen till exempel kan handla om att inte ta del av alla aktiviteter som erbjuds. Detta tyder alltså på att grabbarnas tillhörighet också framhåller det egna identitetskapet genom att besöka och vara en del av olika platser.

Sammanfattningsvis tydliggör grabbarnas beskrivningar om att ta egna beslut också att delaktigheten inte nödvändigtvis åskådliggör det egna identitetskapet. Det framstår däremot att identiteten handlar om interaktionen mellan individen och ett sammanhang, vilket också Andersson (2002) framhåller. Författaren menar till exempel att identitetskapandet i relation till platsen inte är oberoende av ett sammanhang utan skapas i samspel med omgivningen. Detta kan beskrivas utifrån grabbarnas berättelser om delaktighet, där både besökare, platsen och aktiviteten är viktiga faktorer för detta sammanhang (jfr figur 1).

TID – INTRESSE – MEDVETENHET – GEMENSKAP

Studiens resultat visar att det finns olika orsaker till varför platser besöks. Vid en närmare studie av resultatet framkommer att detta inte är en tillfällighet utan påverkas av sådant som tid, intresse, medvetenhet och att känna gemenskap. Detta avsnitt tar avstamp i begreppet plats och rum. Med begreppet plats avses ett bestämt läge och har en begränsad omfattning, exempelvis det lokala kaféet. Utifrån ett vidare perspektiv kan platsen åskådliggöras utifrån rumsbegreppet. Detta avser inte enbart den fysiska miljön utan handlar även om en upplevd känsla av att befinnas sig i en miljö, alltså en känsla av tillhörighet (jfr Ringsby Janson & Paulsson, 2008 och Lieberg, 1992). Avsnittet struktureras i följande avsnitt:

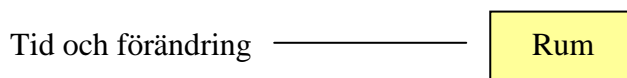
- Tid och förändring
- Intresse och passion
- Friheten och medvetenheten
- Gemenskap och tillhörighet

Storstadion och Lokalen liknar varandra i flera avseenden och är, var för sig, viktiga platser för grabbarna. Trots allt finns en väsentlig skillnad vilket handlar om graden av offentlighet. Det är naturligtvis så att Storstadion även i framtiden kommer att vara en plats för alla människor och Lokalen en plats för personer med funktionshinder. Detta tyder på att platsernas legitimitet kan förstås utifrån ett nyinstitutionellt perspektiv (jfr Grape m.fl 2006).

Varje avsnitt inleds med en figur där rummet är i centrum, vilket ställs i relation till olika förhållanden och vilka platser som besöks. Efterhand som avsnitten presenteras och diskuteras växer en bild fram där rummet och de olika förhållandena tillsammans bildar en helhet.

Tid och förändring

Det första förhållandet som beskrivs handlar om att tiden har betydelse för val av specifik plats. Det handlar exempelvis om att olika platser är betydelsefulla i olika faser av livet.

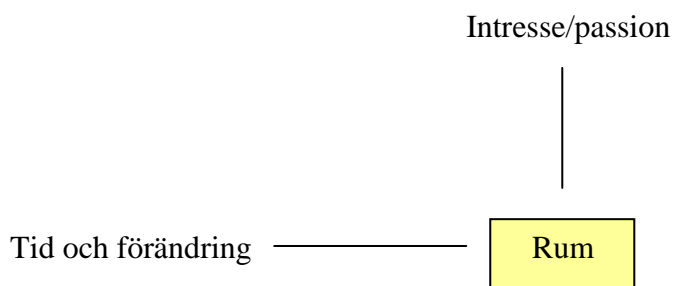
Figur 2. Tidens betydelse för val av rum

Grabbarna besöker och uppehåller sig ofta på Storstadion, men Lokalen besöks inte lika ofta och har alltså inte samma betydelse för grabbarna just nu. Detta kan ses i ljuset av att val av plats kan ställa i relation till aktuell tidpunkt. Troligen är det så att grabbarna skulle ha uttalat sig annorlunda vid en annan tidpunkt, till exempel när de var yngre. Grabbarna uttrycker till exempel att de har vuxit ifrån Lokalen och att aktiviteterna inte längre är särskilt intressanta. Det handlar om en känsla av att känna sig mer mogen och de väljer hellre Storstadion. Olika faser i livet har alltså betydelse för vilka platser grabbarna besöker och Lokalen väljs oftast bort, men detta utesluter inte att den kan bli aktuell i framtiden.

Intresset för BK Söderläge och Storstadion speglar i vilket fas grabbarna är i livet. Detta är ett fenomen som också kan jämföras när Skelton (1998) skriver om ungdomskultur i det forna Östtyskland där författaren framhåller behovet av så kallade *free places*. I det fallet var kyrkan den enda fria platsen för ungdomarna. I likhet med skeltons (a.a.) beskrivningar framstår Storstadion i nuläget vara den plats som grabbarna ser som mest betydelsefull. Tiden framstår alltså som en faktor som blir avgörande för grabbarnas val av plats.

Passion och engagemang

Det andra förhållandet som beskrivs handlar om intresse och passion när det gäller val av plats. Det handlar om att intressera sig för en viss aktivitet och att känna passion för detta.

Figur 3. *Intressets betydelse för val av plats.*

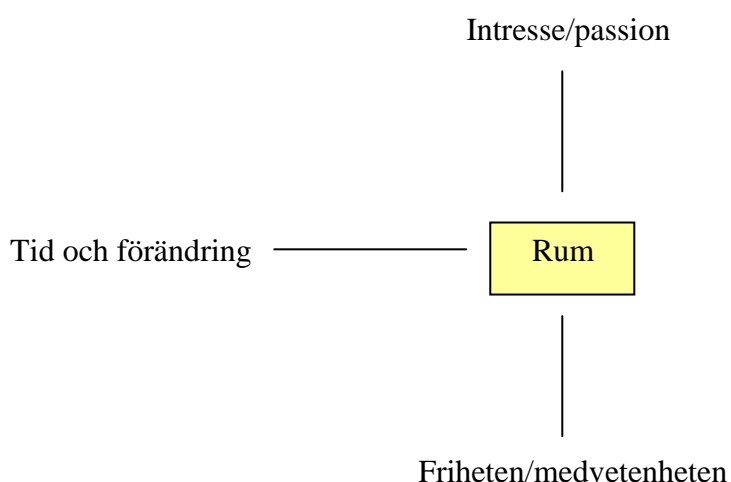
I relation till tiden framkommer även andra omständigheter varför specifika platser besöks. Detta handlar om intressen, passion och engagemang för vissa aktiviteter. Bland annat framhåller en av grabbarna att det är en kick av att vara på Storstadion, vilket handlar om att heja fram BK Söderläge och engagera sig i hur det går för laget. Det framkommer även andra aktiviteter där Lokalen är en naturlig plats. Till exempel kan det handla om att spela tv-spel, men även att åka med medlemmarna på något större arrangemang. Det framkommer också utifrån grabbarnas berättelser att de flesta gånger väljer själva var de vill vara med på, vilket gör att

aktiviteten i sig också blir viktig. Förmodligen skulle grabbarna tillbringa mer tid i Lokalen om det fanns andra aktiviteter som intresserade dem. Det framgår även att Storstadions aktiviteter genomförs vid samma tidpunkt som Lokalens aktiviteter, vilket skulle tyda på att det inte nödvändigtvis handlar om rummets karaktär, utan snarare om hur intresserad de är av en speciell aktivitet. Skulle det alltså vara så att Lokalen kan bli mera intressant om de förändrar sitt innehåll i framtiden?

I tidigare avsnitt framhölls att tidsperspektivet har betydelse när det gäller var grabbarna befinner sig. I likhet med intresse och passion är det därför viktigt att framhålla att det inte nödvändigtvis är så att alla intressen är lika viktiga i framtiden, utan att vissa helt eller delvis kan försvinna, samtidigt som andra blir alltmer framträdande.

Frihet och medvetenheten

Det tredje förhållandet som har betydelse för val av den specifika platsen handlar om frihet och medvetenhet. Detta handlar bland annat om att vara medveten om sin hälsa och att uppleva frihet i förhållande till sin omgivning.

Figur 4. *Betydelsen av frihet och medvetenhet.*

Förhållandena som framträder handlar om medvetenheten om att val av specifik plats och sammanhang påverkar livet i allmänhet. Ett exempel handlar om att vara medveten om sin hälsa, där det bland annat innebär att inte bli passiv eller att isolera sig. Det framkommer alltså en medvetenhet att isolering och passivitet är någonting negativt. Det handlar även om att trivas och att må bra genom att besöka olika platser. En av grabbarna säger:

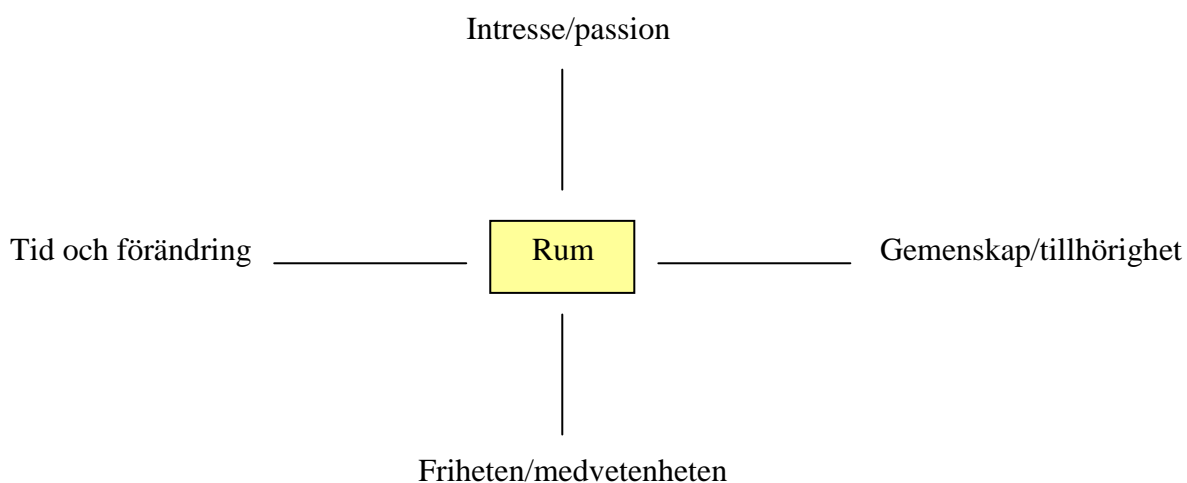
Den känns gott att komma ifrån där jag bor... annars skulle jag bara sitta hemma och dega.

Grabbarnas medvetenhet handlar även om att inte nödvändigtvis göra som alla andra. Till exempel handlar detta om ställningstagandet om att inte använda alkohol i samband med sportarrangemang.

Vidare handlar det om att medvetandegöra sitt eget funktionshinder vilket sker utifrån två omständigheter. För det första innebär det att befinna sig *inom* de särskilda omsorgerna, men att detta står i kontrast till ett liv *utanför* dessa verksamheter. Detta tenderar alltså att synliggöra ett *inifrån – utifrånperspektiv* (jfr Gustavssons, 1998). För det andra handlar det om att spegla det egna funktionshindret mot andra individer i samma målgrupp. Till exempel framkommer beskrivningar om att det finns personer med ”sämre handikapp”. Det tyder alltså på att det egna funktionshindret inte nödvändigtvis behöver betyda begränsningar i val av specifik plats och sammanhang. Det finns alltså en medvetenhet kring det fria valet vilket innebär att grabbarna inte nödvändigtvis är knutna till en social och rumslig kontext (jfr Ringsby Jansson, 2002 m.fl.). I detta fall blir begreppen norm och frizoner tydliga. Personer med funktionshinder är ofta hänvisade till så kallade normzoner vilket karaktäriseras av att de domineras av personal eller andra personers normer och regler för vad som är lämpligt och normalt uppträdande.

Gemenskap och tillhörighet

I detta avsnitt framträder ytterligare en omständighet som avgör val av rum, nämligen möjligheterna till gemenskap och tillhörighet.

Figur 5. Betydelsen av gemenskap och tillhörighet

Det fjärde förhållandet handlar om gemenskap och behovet av att känna tillhörighet. Detta kommer till uttryck på olika sätt. Till exempel om att känna sig hemma, men även att känna tillhörighet i olika sammanhang. Bland annat beskrivs gemenskapen på Storstadion som att man är en stor familj där människorna tar hand om varandra. Det handlar även om att känna sig välkommen och att det inte heller är konstigt att vara ”omsorgare” i det offentliga rummet. Vidare handlar det om att tillsammans med vänner besöka platser som också erbjuder gemenskap och möten med andra människor. Detta handlar inte bara om Storstadion, utan även andra platser som till exempel Lokalen eller ortens caféer. Det är inte nödvändigtvis varaktiga relationer utan även flyktiga och tillsynes obetydliga möten med andra som får stor betydelse. Detta beskrivs på följande sätt:

Jag åker dit två timmar före match och sitter där borta, fikar, hejar och tittar på folk, snackar med gubbarna och fikar med en kanelbulle och kaffe.

Det verkar handla om att känna igen andra, hälsa på de man känner och samspråka med personer som de har något gemensamt med. Det som får betydelse är människorna som rör sig i kafeterian, entrén eller kringliggande miljöer. Det verkar handla om att utveckla informella nätverk, vilka gör att man trivs och känner sig hemma. Däremot är rummet en förutsättning för att känna sig hemma, trivas och finna gemenskap. Behovet av att känna gemenskap och tillhörighet kan beskrivas utifrån Molins (2004) beskrivningar kring den subjektiva och objektiva tillhörigheten. Det handlar inte endast om att vistas på den aktuella platsen utan även att det kan finnas en upplevd känsla av tillhörighet. Andersson (2002) skriver också att olika platsers tillgänglighet också skapar en samhörighet åt den som närvarar där samtidigt.

Bortamatchen

Som en summering och för att förstå och pröva analysmodellen på ett djupare plan används ytterligare ett observationstillfälle som handlar om en resa med gänget.

I dag är det bussresa till en bortamatch. Jag hälsas välkommen av färdledaren som bockar av mig och min kompis. Ljudet från en öppnad ölburk hörs ganska snart i bussen. Vi har knappt lämnat Storstadion innan gänget börjat sjunga och skåla tillsammans på väg genom Sverige. Tobbe sitter långt bak och sjunger tillsammans med de andra. Jag försöker hålla en neutral ställning, men inser snart att det blir svårt. Kort därefter blir jag tilldelad en öl och annat som ”värmer innanför rocken”. Väl framme vid motståndarnas arena möts vi av burop och glåporden haglar över oss, men med hjälp av utkommenderade poliser blir vi fösta mot vår plats på läktaren. Från ingenstans kommer Tobbe och ställer sig långt fram och skriker tillbaka:

– Ni åker ur i år, ni åker ur i år! Han knyter näven, skriker, slår sig för bröstet och fortsätter att Skrika.

Alla de andra i klacken hänger på. Efter en stund rätar han in sig i leden och personer i gänget yttar spontant:

– Fan va bra Tobbe! du pissar verkligen på dem, de kan de ha!

Tobbe har en framträdande roll i hejaklacken denna kväll och står i relation till Storstadion i klackens mitt. Matchen slutar oavgjort och stämningen är dämpad på vägen hem. Tobbe nämner i bussen att han tyckte att BK Nordic spelade smart vilket gjorde det svårspelat. En medelålders man höjer rösten och säger:

– Du kan väl inte säga att de var bra!

Tobbe och mannen hamnar i en mindre dispyt vilket slutar med att en annan man lägger sig i. Mannen säger emot den medelålders mannen vilket också håller med Tobbe i dennes resonemang. Mannen ger Tobbe en klapp på axeln, höjer ölflaskan i skyn och säger skål mot Tobbe. Tobbe höjer tummen i vädret och skrattar. Tystnaden är slående och tillsammans reser gänget, Tobbe och jag hem i midvinterns bistra kyla.

(Fältanteckningar, säsongen 2010 – 2011)

Ovanstående text handlar om en av alla resor som gänget gör under säsongen för att heja fram BK Söderläge. Det är också ett exempel på vad som sker på andra platser, inte bara på andra sportarenor, utan även i bussen. Tobbe berättar:

Det är så gott att komma på bortamatcher, men kan leva ut lite mer då. Personal och bekanta vill man ju inte träffa. Ibland kan personalen fråga vad jag gjorde i helgen så en del berättar man, men inte allt. På Storstadion är det annorlunda. Där vet folk vem jag är, då skämmer jag ut mig vet du, nä, det går inte. Det är så gött att komma till en ny stad för då vet inte någon vem man är.

Sammanfattningsvis kan resan användas som exempel när det handlar att förstå analysmodellen i relation till grabbarnas val av specifika platser och sammanhang. *För det första* framträder tid och förändring, vilket kan förstås utifrån att olika faser i livet har betydelse för vilka platser som besöks. I det aktuella fallet är det tydligt att grabbarna befinner i en tid där det handlar om att heja fram BK Söderläge på annan ort. *För det andra* synliggörs också förhållandet som handlar om intresse och passion. Detta kommer till uttryck när en av grabbarna ställer sig längst fram på bortamatchen, knyter näven, slår sig för bröstet och skriker till motståndarna. Det handlar även om att sjunga hyllningssånger till BK Söderläge, både under den aktuella matchen, men även i bussen. *För det tredje* åskådliggör resan även förhållandet som handlar om medvetenhet och frihet. I detta fall handlar det om att inte nödvändigtvis tycka som andra och att ha en åsikt. Detta exemplifieras då en av grabbarna och en okänd man hamnar i en dispyt. Vidare framstår det också finnas en medvetenhet kring att valen av specifik plats kan begränsa den egna integriteten. Detta handlar då om att bortamatchen tenderar att vara den enda platsen som kan betraktas som en verklig frizon (jfr Ringsby Jansson, 2002 m.fl.). *För det fjärde* framträder också det som handlar om gemenskap och tillhörighet. Det handlar om att umgås, sjunga hyllningssånger, men även att vara en del av gänget. Detta innebär sammantaget att det inte är den specifika platsen i sig som har betydelse för delaktighet och identitet utan snarare vilka möjligheter platsen erbjuder.

KONKLUSION OCH DISKUSSION

Detta avsnitt består av två delar. I den första delen utgår jag från studiens frågeställningar och vilka svar jag fått på mina frågor. Det handlar om att presentera vilka platser personerna besöker och vad som karaktäriserar dem. Vidare redogörs för varför grabbarna besöker platserna och vilken betydelse denna har i relation till delaktighet och identitet. I den andra delen förs ett resonemang om resultatet i ett vidare sammanhang där jag diskuterar vilken praktisk betydelse studiens resultat kan få för det socialpedagogiska arbetet. Slutligen förs även ett resonemang kring den egna forskningen och vad en ny studie skulle kunna handla om.

Slutsatser

Utifrån det empiriska materialet framträder två typer av platser som grabbarna särskilt besöker på sin fritid. För det första handlar det om platser vilka beskrivs som offentliga och icke-offentliga. Den offentliga platsen exemplifieras genom Storstadion och den icke-offentliga genom Lokalen. Varför dessa platser är i fokus beror på att Storstadion representerar en offentlig plats som är till för vem som helst, medan Lokalen är en plats som är till för personer med funktionshinder.

När det gäller Storstadion så kan den beskrivas som både offentlig och halvoffentlig. Detta innebär att graden av offentlighet handlar om vilka krav som ställs på enskilda individen för att få tillgång till denna plats. Det halvoffentliga perspektivet handlar om kravet på att betala entréavgift för att få uppehålla sig på platsen. Emellanåt kan platsen besökas utan att betala entré, exempelvis vid träningar, vilket då tydliggör dess karaktär av en offentlig plats. Grabbarna i studien rör sig både på den offentliga och halvoffentliga platsen.

När det gäller Lokalen så kan den beskrivas som enbart ha karaktären av att vara icke-offentlig. I likhet med Storstadion är medlemskapet förenat med att det ställs krav för att uppehålla sig på platsen. Detta synliggör också vilka personer som besöker platsen, vilket i detta fall är personer med funktionshinder.

Det framkommer olika skäl till varför platserna besöks. Framförallt handlar det om att alla specifika platser erbjuder någon form av aktivitet som grabbarna intresserade av. En skillnad är att den offentliga platsen besöks i egenskap av att känna gemenskap med andra, men även att träffa nya människor. Det framgår även att grabbarna känner sig mer hemma på Storstadion, vilket inte alls är lika framträdande när det gäller Lokalen.

Både när det gäller den offentliga och den icke-offentliga platsen så är det inga tillfälligheter att den specifika platsen besöks. Det påverkas av omständigheter som tid, intresse, medvetenhet och att känna gemenskap.

På vilket sätt visar då studien vilken betydelse platsen har för personernas känsla av delaktighet och integritet? Delaktighet kan belysas både utifrån ett fysiskt och emotionellt perspektiv. Den fysiska delaktigheten framkommer genom att grabbarna uppehåller sig på platser som Storstadion och Lokalen. Det framkommer också att de upplever en känsla av att vara delaktiga vilket också synliggör den emotionella dimensionen. Utifrån ett delaktighetsperspektiv har inte platsen i sig särskilt stor betydelse. Däremot skapar platsen tillsammans med besökare och aktiviteter ett sammanhang av delaktighet. Ett viktigt påpekande är att detta gäller både den offentliga och icke-offentliga platsen. Trots allt är det så att grabbarna känner sig mer hemma på Storstadion.

I likhet med delaktighetsbegreppet så synliggör inte den enskilda platsen ett identitetskap utan handlar snarare om interaktionen mellan individen och omgivningen. Det framhålls däremot att delaktigheten inte nödvändigtvis synliggör den egna identiteten. Till exempel handlar detta om ställningstagande i frågor som rör alkohol och idrott.

Platsen är betydelsefull när det handlar om delaktighet och identitet. Icke desto mindre är den beroende av andra faktorer där aktiviteter, plats och besökare skapar sammanhang för delaktighet och identitetskapande processer. Utgångspunkten var att Storstadion kunde definieras som en frizon där den personliga integriteten framhölls som en viktig förutsättning för identitetskapande processer. Studien visar dock att Storstadion inte fullt ut kan definieras som en frizon, men att den ändå har betydelse för identiteten. Frizonen kan däremot synliggöras utifrån andra offentliga sammanhang där bortamatchen är ett exempel. Frizonsbegreppet skulle också kunna åskådliggöras i relation till funktionshinderbegreppet. Detta innebär att det offentliga rummet är en frizon i den betydelsen att funktionshindret inte är avgörande för ett deltagande. Detta skulle också kunna illustrera hur det är att leva med ett funktionshinder i det offentliga rummet, vilket också är någonting som LSS-lagstiftningen förordar.

Behovet av offentliga rum och den praktiska betydelsen

Studien visar att grabbarna känner tillhörighet till både Storstadion och Lokalen. Ett huvudresultat går dock ut på att det offentliga rummet är viktigt för delaktighet och identitet. Hur kan då studiens resultat och slutsatser tillämpas i den socialpedagogiska praxisen? Det är naturligtvis så att flera möjligheter kan synliggöras utifrån ett individ och samhällsperspektiv. Det är framförallt två huvudspår som jag skulle vilja framhålla. *För det första* framgår av studien den offentliga platsens möjligheter och begränsningar för delaktighet och identitetskapande processer, vilket utifrån en socialpedagogisk praxis skulle kunna förstås utifrån begreppet inkludering. Möjligheten ligger i att unga med funktionshinder får lov att känna gemenskap och tillhörighet i samband med besök på offentliga platser samt att de här får lov att vara sig själva. Om personer med funktionshinder får ta mer plats i det offentliga rummet innebär det också den icke offentliga platsen får en mindre betydelse – om ens någon betydelse alls. Begränsningarna ligger i att funktionshindret i sig sätter gränser för hur delaktig man faktiskt kan vara i det offentliga rummet. Detta skulle kunna visa sig genom omgivningens attityder och synsätt, vilket kan leda till begränsningar när det gäller delaktighet och tillhörighet.

En kritisk synpunkt i den egna forskningen är att antalet personer i studien kanske inte är representativt för gruppen funktionshindrade, vilket innebär att validiteten kan ifrågasättas. Jag skulle däremot vilja poängtera att studien i första hand inte belyser gruppen funktionshindrande, utan att grabbarnas berättelser snarare ska ses vara ett illustrativt exempel och underlag för framtida studier om liknande ämnesval. Det handlar inte uteslutande om målgruppen funktionshindrade, utan är även generaliserbart gentemot andra grupper eller individer i samhället.

För det andra handlar det om hur resultatet kan påverka socialpedagogisk praxis i vidare mening. En viktig kunskap jag tagit till mig genom studien är att det inte är självklart att personer med funktionshinder vill vara en del av icke-offentliga sammanhang. Detta har varit någonting som har präglat min förförståelse. Jag förstår utifrån studiens resultat att man behöver tänka till kring hur funktionshindrades fritid bör och kan gestalta sig. Detta bör få konsekvenser för framtida planering och genomförande av det dagliga socialpedagogiska arbetet både på en individ och på en samhällsnivå.

Avslutningsvis är det intressant att föra ett resonemang om studiens resultat utifrån en socialpolitisk kontext där delaktighet, tillgänglighet och inkludering framstår som centralt. Som jag uppfattar det, så är målet med delaktighet att ge varje individ möjlighet att delta i det offentliga rummet. Utifrån detta resonemang visar närvaron på det icke offentliga rummet att så inte

är fallet. Skulle det vara så behövs en socialpolitisk strävan efter att *det offentliga sammanhanget* blir tillgängligt för alla där målet är inkludering. Det är berättigat att ställa sig frågan om detta är en strävan i dagens samhälle, då existensen av *icke-offentliga sammanhang* tenderar att visa motsatsen. Frågan låter sig inte besvaras i denna uppsats, men förhoppningsvis kan den ligga till grund för nya studier. En ny studie skulle kunna genomföras, antingen genom att använda en annan metodologi, eller ha utgå från ett annat perspektiv. Det skulle exempelvis kunna vara att studera gruppens betydelse för enskilda individer.

EPILOG

Flaggorna vajar återigen på storstadion där Jonas, Viktor och Tobbe står tillsammans med gänget. Samtliga grabbar lägger märke till att jag dyker upp och vi nickar igenkännande på varandra. Plötsligt möts jag en av gängets ledargestalter som dunkar mig i ryggen och frågar:

Fan, skulle inte du skriva en uppsats om oss... Kom du fram till någonting överhuvudtaget? Och, du, jag hoppas att du inte nämner allt! Ludvig. Det som händer på turné... Stannar på turné. Glöm aldrig de!

Vi skrattar tillsammans och han poängterar att han gärna skulle vilja ha ett ”rykande exemplar” i sin hand. Han beger sig vidare och intar en central position. Både Jonas, Viktor och Tobbe gör allt för att överrösta den ditresta bortalagsklacken. Jag hade en ambition om att innan matchen snacka lite med Tobbe, men domaren blåser omgående i pipan och möjligheten till prat omintetgörs av trummor och hejramsor från gänget.

Jag blir ståendes på Storstadion, omgärdad av flaggor, halsdukar och hyllningssånger. Kanske är det också detta som är livet för många tillresta BK Söderlägesanhängare, inklusive grabbarna? Det känns som det är dags att runda av denna historia. Jag inser trots allt att historiens sista kapitel inte är skrivet och att livet på Storstadion fortsätter, oberoende av min närvaro. Emellanåt funderar jag på om det finns fler personer i gänget som skulle vara intressanta att följa i en kommande studie... Men jag inser lika snabbt att det får bli en annan gång. Nu ska jag bara njuta av kaffe, kanelbulle och förhoppningsvis ett skönsplande BK Söderläge.

(Fältanteckningar, säsongen 2010 – 2011)

REFERENSER

- Andersson, B. (2002). Öppna rum – om ungdomar, staden och det offentliga livet. Göteborgs universitet, institutionen för socialt arbete. Västra Frölunda: DocuSys AB.
- Bryman, A. (2002). Samhällsvetenskapliga metoder. Malmö: Liber Ekonomi.
- Eliasson (2010) kvantitativ metod från början. Lund: Studentlitteratur
- Fetterman, D.M. (1989). Ethnography: Step by step. Applied social Research methods series, Vol. 17. Newsbury Park: SAGE Publications.
- Grape, O, m.fl. (2006). Organisation och omvärld: Nyinstitutionell analys av människobehandlade organisationer. Lund: Studentlitteratur
- Gustavsson, A. (1998). Inifrån utanförskapet. Om att vara annorlunda och delaktig. Lund: Studentlitteratur
- Hacking, I. (1999). Social konstruktion av vad? Stockholm: Thales
- Hallerstedt, G, m.fl. (2006). Diagnosens makt om kunskap, pengar och lidande. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Hansson, M.G. (2006) Integritet: i spänningen mellan avskildhet och delaktighet. Stockholm: Carlsson bokförlag.
- Ineland, J, m.fl. (2009) Utvecklingsstörning, samhälle och välfärd. Lund: Gleerups
- Kvale, S. & Brinkman, S. (2010). Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur AB
- Lieberg, M. (1992) Att ta staden i besittning: Om ungas rum och rörelser i offentlig miljö. Lund: Institutionen för byggnadsfunktionslära, Lunds universitet.
- Lilja, E. (1999). Den ifrågasatta förorten. Identitet och tillhörighet i moderna förorter. Stockholm: Byggforskningsrådet
- Meyer, JW. & Rowan, B. (1977). Institutionalised organization: Formal structure as myth and ceremony. Chicago: The university of Chicago press.
- Molin, M. (2004). Att vara i särklass – om delaktighet och utanförskap i gymnasiesärskolan. Linköping: UniTryck.
- Paulsson, J. & Ringsby Jansson, B. (2008). Boende och sociala sammanhang: För personer med funktionshinder. Lund: Studentlitteratur.
- Ragin, C. & Becker, H. (red) (1992). Exploring the foundation of social inquiry. Cambridge: University press.
- Ringsby Jansson, B. (2002). Vardagslivets arenor – om människor med utvecklingsstörning, deras vardag och sociala liv. Göteborg:

Skelton, T, m.fl. (1998). Cool places. London: Routledge

Socialstyrelsen. (2007). Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS. Stöd för tillämpning och handläggning. Västra Aros: Edita.

Taylor, S.J. & Bogdan, R. (1998). Introduction to Qualitative Research *Methods. A guidebook and resource*. New York: John Wiley & Son, Inc. (3rd edition).

Ödman, P.J. (1979) Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och vardag. Stockholm: Norstedts Förlag

Internetkällor

Nationalencyklopedin (2011). Definition av plats och rum, 2011- 03- 14.
<http://www.nationalencyklopedin.se>

Vetenskapsrådet (2011). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Vetenskapsrådet: Stockholm

Bilaga 1 Informationsbrev

Institutionen för individ och samhälle

Informationsbrev

Trollhättan den 3 april 2011

Hej!

Jag heter Ludvig Norlander och läser socialpedagogiska program vid Högskolan i Trollhättan. Just nu skriver jag en uppsats om människor och deras vardag. Uppsatsens innehåll ska bygga på personernas egna berättelser.

Jag är särskilt intresserad av vad personerna gör på sin fritid och vilka platser de besöker. Jag tror att platsen har betydelse för att man kan träffa andra personer. Det kan också innebära att man får möjlighet att göra aktiviteter som man är intresserad av.

Därför skulle jag vilja träffa dig där du berättar om dina intressen och var du brukar hålla till och vilka du träffar.

Intresset för att studera platsens betydelse är många. Bland annat för att platsen kan möjliggöra för att få vara tillsammans med kompisar med samma intresse.

Uppsatsen kommer skrivas på ett sådant sätt där alla personer som är med garanteras konfidentialitet. Detta innebär att när jag skriver om dina berättelser i uppsatsen kommer ingen att veta vem du är eller var du bor. Detta innebär att personerna i studien inte kommer att beskrivas med deras riktiga namn och inte heller annan information lämnas ut.

Det är du som avgör om du vill vara med i studien, men dina berättelser är viktiga för min uppsats.

Min handledare är docent Martin Molin, institutionen för individ och samhälle, Högskolan Väst, tele: 0520-22 37 46

Med vänlig hälsning
Ludvig Norlander
0706-307923
luno0002@student.hv.se

Bilaga 2 Halvstrukturerad intervjuguide

<p>1. Inledande frågor</p> <ul style="list-style-type: none">- Vem är personen?- Sysselsättning?- Fritidsintressen?
<p>2. Vilka platser?</p> <ul style="list-style-type: none">- Vilka platser besöker du utanför jobbet och hemmet?- Vad gör man där?- Intresseorganisationer, fritidssysselsättningar, hos kompisar...
<p>3. Varför dessa platser?</p> <ul style="list-style-type: none">- Varför går man dit?- Varför inte andra platser?
<p>4. Karaktär på platsen</p> <ul style="list-style-type: none">- Är det någonting speciellt med denna plats?- Om andra frågar dig, hur skulle du vilja beskriva platsen/platserna?
<p>5. Tillhörighet, identitet, integritet delaktighet</p> <ul style="list-style-type: none">- Hur kom du med i gänget?- Vad betyder gänget för dig?- Hur känns det att vara med?- Brukar du gå dit själv?- Är det viktigt att vara på Storstadion?- Vad tycker dina anhöriga om att du hänger på Storstadion?- Vem bestämmer, gör man som man vill?- Vet dina anhöriga var du är på kvällarna?- Vad tycker dina anhöriga/närmaste om att du besöker dessa platser?
<p>6. Avslutande frågor</p> <ul style="list-style-type: none">- Någonting som har missats?- Hur kändes det att bli intervjuad?- Vad tror du om nästa säsong med BK Söderläge?